

Regeringens proposition

1976/77: 83

om exportfrämjande åtgärder avseende u-länder;

beslutad den 24 februari 1977

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

STAFFAN BURENSTAM LINDER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om åtgärder för att främja export till u-länder. Anslag beräknas med 1 milj. kr. för en handelsavdelning vid ambassaden i Caracas. Bemyndigande begärs att förhandla om och ingå avtal om medlemskap i Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB). Anslag beräknas för ändamålet med 6 milj. kr. För stöd från Sveriges exportråd till konsultföretag för anbuds-kostnader beräknas 2 milj. kr. Slutligen begär regeringen bemyndigande att teckna aktier intill 5 milj. kr. i ett bolag för export av tjänster främst inom utbildningsområdet.

HANDELSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-02-24

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Burenstam Linder

Proposition om exportfrämjande åtgärder avseende u-länder

1. Inledning

I en departementspromemoria (Ds H 1976:5) Ökade insatser för svensk export till u-länder, som har utarbetats under åren 1975 och 1976 läggs fram förslag till olika insatser för att ytterligare främja den svenska exporten till dessa länder.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av styrelsen för internationell utveckling, statskontoret, riksrevisionsverket, universitets- och högskoleämbetet, skolöverstyrelsen, kommerskollegium, exportkreditnämnden, statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling, domänverket, televerket, ambassaderna i Alger, Bagdad, Bangkok, Brasilia, Caracas, Hanoi, Helsingfors, Jakarta, Jeddah, Kairo, Lagos, Lima, Manila, Mexico City, Oslo, Quito, Teheran, Tokio och Washington, delegationerna i Bryssel, Paris och New York, handelssekreterarna i London, Oslo, Helsingfors, Teheran, Mexico City och Wien, handelskamrarna i Sao Paulo och Buenos Aires, Sveriges exportråd, Landstingsförbundet, biståndspolitiska utredningen, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Lantbrukarnas riksförbund, Kooperativa förbundet, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, Företagareföreningarnas förbund, Svenska bankföreningen, Svensk industriförening och Svenska konsultföreningen.

Till universitets- och högskoleämbetets remissvar har fogats yttranden från rektorsämbetena m. fl. vid universitetet i Stockholm och tekniska högskolan i Stockholm samt från latinamerikainstitutet i Stockholm. Dessutom har yttranden inkommit från institutet för internationell ekonomi,

Sveriges kristna socialdemokraters förbund, Centerns ungdomsförbund, Folkpartiets ungdomsförbund samt Skånes handelskammare.

2. Departementspromemorian

2.1 Allmän bakgrund

I promemorian framhålls till en början att möjligheterna att öka den svenska exporten kommer att vara av avgörande betydelse när det gäller att fullfölja de mål som har ställts upp för den ekonomiska politiken under de närmaste åren. Det gäller bl. a. att inom rimlig tid återställa balansen i utrikesbetalningarna och stegvis minska behovet av utländsk upplåning.

En återställd strukturell jämvikt i våra utrikesbetalningar under åren fram till 1980 beräknas enligt 1975 års långtidsutredning kräva en årlig ökning av varuexporten med 7–9 % under hela perioden 1975–1980. En så kraftig exportökning förutsätter att svenskt näringsliv kan hävda sig i en hårdnande internationell konkurrens och i en del fall även öka sina marknadsandelar.

Med hänsyn till den huvudsakliga inriktningen som svensk export har är det enligt promemorian naturligt att ansträngningarna att öka exporten främst har inriktat sig och även fortsättningsvis inriktar sig på marknaderna i de västliga industriländerna.

När det gäller u-länderna har statens exportfrämjande insatser tidigare varit relativt begränsade men den svenska exporten till dessa länder bör enligt promemorian nu ägnas ökad uppmärksamhet.

2.2 Omfattningen av Sveriges export till u-länderna under de senaste åren

Promemorian innehåller följande redovisning av omfattningen av Sveriges u-landsexport.

Den svenska exporten till u-länderna har vuxit mycket snabbt under senare år och uppgick år 1976 till 10,7 miljarder kr. Detta motsvarar 12,6 % av Sveriges totala export samma år. Exporten till u-länderna har ökat snabbare än exporten till världen i övrigt. Värdet av exporten till u-länderna fördelade sig år 1976 med 4,5 miljarder kr. till Asien och Oceanien, 3,0 miljarder kr. till Latinamerika och 3,1 miljarder kr. till Afrika.

Ökningen har varit särskilt stor för export till OPEC-länderna¹. Den svenska exporten dit har mångdubblats under perioden 1970–1976, från 0,5 miljarder kr. till 4,5 miljarder kr. Dessa länders andel av den totala svenska exporten har ökat från 1,6 % 1970 till 5,6 % 1976. En tredjedel av exporten till u-länderna avser numera OPEC-länderna.

¹ OPEC (Organization of Petroleum Exporting Countries) omfattar Irak, Iran, Saudiarabien, Kuwait, Qatar, Abu Dhabi (Förenade Arabemiraten), Indonesien, Venezuela, Ecuador, Libyen, Algeriet, Nigeria och Gabon.

2.3 Organisation och resurser för främjande av export till u-länder

2.3.1 Nuvarande organisation och resurser

I promemorian lämnas följande översikt över nuvarande förhållanden.

Sveriges exportråd (SE) är ett centralt organ för den exportfrämjande verksamheten. Rådet leder och samordnar verksamheten som på våra exportmarknader bedrivs vid handelssekreterarkontor och handelskamrar samt vid beskickningar och konsulat.

SE inrättades den 1 juli 1972 genom avtal mellan svenska staten och Sveriges allmänna exportförening. Nu gällande avtal löper från den 1 juli 1975 tills vidare (prop. 1975:1, NU 1975:9, rskr 1975:72). SE är statens och näringslivets gemensamma organ för exportfrämjande verksamhet. Dess stadgar är utfärdade av regeringen. Styrelsen består av åtta ledamöter och sex suppleanter. Fyra ledamöter företräder staten och fyra näringslivet. Styrelsen utser inom sig ordförande. SE:s uppgift är att som centralt organ planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja Sveriges export. För att lösa denna uppgift leder SE den kommersiella verksamheten vid den specialiserade kommersiella utlandsrepresentationen, dvs. handelssekreterarkontoren [lag (1975:490) om beslutanderätt för Sveriges exportråd beträffande handelssekreterare m. m., (ändrad 1976:124), förordning (1975:491) om beslutanderätt för Sveriges exportråd beträffande handelssekreterare m. m.] och de handelskamrar i utlandet som slutit samarbetsavtal med rådet. SE skall samråda med utrikesdepartementet vid behandling av sådana exportfrämjande uppgifter som fordrar medverkan av utrikesrepresentationen. Staten lämnar för budgetåret 1976/77 bidrag till SE:s verksamhet med 2,7 milj. kr. Näringslivets bidrag till finansieringen av SE, som för samma budgetår uppgår till 9,1 milj. kr. utgörs av abonnemangsavgifter från företagen till rådet. SE bedriver därutöver uppdragsverksamhet för sina abonnenter mot särskild avgift.

Handelssekreterarkontoren och handelskamrarna är specialiserade att förmedla kvalificerad rådgivning i internationell marknadsföring. Verksamheten vid kontoren och handelskamrarna leds, såsom nämnts i det föregående, av SE.

Handelssekreterarnas uppgift är att öka den svenska exporten genom specialiserad kommersiell service, särskilt i fråga om marknadsföring. Handelssekreterarna rekryteras från tjänster i eller nära företagsledningarna i svenska företag med exportinriktning.

Ett karakteristiskt drag för handelssekreterarkontorens verksamhet är deras flexibla organisation. Resurserna måste nämligen fortlöpande anpassas efter tillströmningen av uppdrag och projekt.

Bestämmelser om handelssekreterarkontor, som är rent statliga organ, finns i förordningen (1975:492) med instruktion för handelssekreterare. F. n. finns kontor inrättade på 25 platser. Av dessa arbetar tre kontor i u-länder, nämligen kontoren i Mexico City, Jeddah (med filial i Kuwait) och Teheran.

Statsbidrag utgår till handelskamrarna i Buenos Aires och Sao Paulo. SE har slutit avtal med dessa kamrar vilka åtagit sig att ombesörja den kommersiella representationen i Argentina och Brasilien.

På ett stort antal platser, där marknaden hittills inte har haft den volym eller karaktär att det är befogat att upprätta handelssekreterarkontor handhar utrikesförvaltningen dvs. ambassader och konsulat ensamma den exportfrämjande verksamheten. F. n. har utrikesförvaltningen representation i 49 u-länder som saknar handelssekreterarkontor eller handelskammare med avtal med SE. Vid många av dessa myndigheter i u-länderna finns ingen utsänd specialpersonal för kommersiella ärenden. De löpande exportfrämjande uppgifterna utförs vid flera av myndigheterna av de utsända handläggande tjänstemännen som en delarbetsuppgift.

Efter viss pågående försöksverksamhet vid ett antal beskickningar kommer den exportfrämjande verksamheten att styras genom arbetsprogram, vilka utarbetas av SE i samråd med utrikesdepartementet. Försök har inletts med sådana program för 12 myndigheter, varav sex i u-länder. De utlandsmyndigheter som inte omfattas av försöken med kommersiella arbetsprogram bedriver sin exportfrämjande verksamhet i viss mån med stöd av den planering som görs inom SE.

2.3.2 Undersökningar om behovet av förstärkning av exportfrämjandet m. m.

I promemorian erinras om att inom handelsdepartementet i början av år 1973 gjordes en undersökning av verksamheten vid handelssekreterarkontoren i u-länderna. Denna hade till syfte att kartlägga vilka typer av tjänster handelssekreterarkontoren hade utfört under åren 1970–1972 och vilken betydelse företagen ansåg att detta arbete hade haft samt att ge en bild av vilken typ av exportservice företagen bedömde sig ha behov av i framtiden i olika u-landsområden.

Av de erhållna svaren kan man enligt promemorian dra den slutsatsen att det på u-landsmarknaderna vid frågetillfället i allmänhet inte förelåg behov av mer kvalificerad och specialiserad service i exportfrågor av det slag som tillhandahålls av handelssekreterarkontoren.

Mot bakgrund av den här redovisade enkätundersökningen har under tiden oktober 1975 – februari 1976 genom SE:s försorg gjorts en undersökning av företagens intresse av förstärkning av exportfrämjandet i u-länder.

I promemorian anförs att denna undersökning, som gjorts genom s. k. djupintervjuer hos ett begränsat antal företag, i stort sett har bekräftat den bild som erhållits genom 1973 års undersökning. Intervjuundersökningen har också givit uppgifter om företagens prioritering av u-landsmarknaderna samt synpunkter på hur exportfrämjandet lämpligen bör stärkas i u-länderna. Dessa synpunkter har bl. a. avsett behovet av ytterligare personella resurser och utbildning samt önskemål om teknisk service.

2.3.3 Överväganden

I promemorian framhålls att Sveriges export till u-länderna växer snabbt och svarar för en ökande andel av vår totala export. En starkt bidragande orsak till denna utveckling är den ökade köpkraften hos vissa oljeproducerande länder, samt att industrialiseringen i flera u-länder nått så långt att svenska exportvaror kan finna en större avsättning.

Flera av dessa marknader bör enligt promemorian redan ha blivit intressanta för svensk exportindustri, ej enbart för att de erbjuder en viss avsättning av produkter som i huvudsak är avsedda och anpassade för i-landsmarknader, utan därför att de genom sin tillväxt blivit stora nog för att särbehandlas.

För exportföretagen bör det från konkurrenssynpunkt vara av stort värde att kunna bearbeta dessa nya marknader i ett så tidigt skede som möjligt. Med hänsyn härtill kommer det att för enskilda företag och då speciellt för sådana som ej har erfarenhet av marknadsföring i u-länder vara en stor tillgång att på platsen kunna använda sig av personer som är kommersiellt utbildade och väl förtrogna med verksamhetslandet.

I promemorian anförs att statliga exportfrämjande insatser kan underlätta företagens bearbetning av intressanta u-landsmarknader.

Med hänsyn till vad som har framkommit vid de redovisade undersökningarna samt genom SE:s fortlöpande bedömning av företagens marknadsintresse och utrikesförvaltningens bedömning vid beskickningar i u-länderna av resursläge och efterfrågesituationen på u-landsmarknaderna torde det enligt promemorian, för att bättre ta till vara de tillväxtmöjligheter som finns för svensk export till vissa u-landsmarknader, vara nödvändigt att bl. a. genom personaltillskott förstärka den exportfrämjande utlandsorganisationen. Vidare anses det i promemorian vara önskvärt att i samma syfte höja den kommersiella kunskapsnivån hos befintlig och nytillkommande personal genom ökade utbildningsinsatser.

2.3.4 Promemorians förslag till förstärkt utlandsorganisation

Med hänsyn till utbildning och erfarenhet anses i promemorian den personal som arbetar inom exportfrämjandets utlandsorganisation kunna grovt delas in i fyra kategorier, som har betecknats A, B, C och D. Kortfattat kan kategoriernas kompetens beskrivas på följande sätt.

A. Kvalificerad kommersiell och/eller teknisk utbildning. Mångårig erfarenhet från internationell marknadsföring i ansvarsställning.

B. Samhällsvetenskaplig och/eller kommersiell utbildning. Mångårig erfarenhet från exportfrämjande verksamhet.

C. Kvalificerad kommersiell och/eller teknisk utbildning. Erfarenhet från internationell marknadsföring.

D. Samhällsvetenskaplig och/eller kommersiell utbildning. Erfarenhet från exportfrämjande verksamhet.

F. n. torde det enligt promemorian inte finnas underlag för en rekommendation att förstärka utlandsorganisationen i u-länderna med några nya handelssekreterarkontor, dvs. de organ som leds av personal i kategori A.

I promemorian föreslås att som läget nu kan överblickas förstärkningar tillförs beskickningarna i Caracas, Lagos, Bagdad, Quito, Jakarta, Manila, Alger, Lima, Kairo, Havanna och Sao Paulo. Förstärkning i Sao Paulo bör komma i fråga endast om den statsunderstödda svenska handelskammaren där skulle upphöra med sin verksamhet i nuvarande form. I samband med en förstärkning i Caracas bör handelssekreterarkontoret i Mexico City, som har Venezuela inom sitt verksamhetsområde, ges en något minskad organisation. För innevarande budgetår anvisades ett belopp om 400 000 kr. för att förstärka de statliga exportfrämjande insatserna på vissa marknader. Dessa medel utnyttjades, vad gäller exportfrämjandet på u-landsmarknaderna, till att inrätta två tjänster vid beskickningarna i Bagdad och Lagos.

Förslaget till förstärkning med de olika kategorierna allt efter det bedömda behovet på de olika marknaderna sammanfattas i följande tablå. Av tablå framgår också storleken av den svenska exporten till ifrågavarande marknader år 1975 och utvecklingen under åren 1972–1975.

De oljeproducerande länderna Venezuela, Nigeria, Irak och Indonesien föreslås förstärkta med personal ur kategori C. Även Egypten och Brasilien bör enligt promemorian förstärkas med personal ur denna kategori. Vid den ekonomiska utvärderingen av länderna som företogs vid tiden för promemorians utarbetande ansågs övriga länder böra förstärkas på sätt som framgår av tablå.

Land	Stationeringsort	Sveriges export 1975 milj. kr.	Exportens ökning 1972 – 1975 %	Personalkategori
Venezuela	Caracas	194	37	C
Nigeria	Lagos	234	370	C
Irak	Bagdad	559	446	C
Ecuador	Quito	76	102	B
Indonesien	Jakarta	107	309	C
Filippinerna	Manila	80	168	B
Algeriet	Alger	403	400	D
Peru	Lima	264	185	D
Egypten	Kairo	266	257	C
Cuba	Havanna	184	345	D
Brasilien	Sao Paulo	124	176	C

Personalen bör inordnas i beskickningarna och följaktligen underställas beskickningschefen. Personal i kategori B och D bör liksom hittills anställas och sändas ut av utrikesdepartementet. När det gäller kategori C får formerna för anställning närmare övervägas. Det får enligt promemorian bl. a. prövas om denna personal bör anställas och sändas ut av SE eller av utrikesdepartementet i samråd med SE. Där så befinnes lämpligt kan kontrakts- och korttidsanställning komma i fråga.

De här föreslagna personalkategorierna bör allt efter det sedermera i detalj beräknade behovet kompletteras med assistent- och biträdespersonal. Resurser måste också tillföras på omkostnadssidan så att de relativt kostnadskrävande personella förstärkningarna kan utnyttjas maximalt. Medel för en tämligen omfattande projektverksamhet bör också tillföras.

I promemorian beräknas den föreslagna förstärkningen inklusive erforderlig assistent- och biträdespersonal omfatta för ett första år ca 10 och vid full utbyggnad ca 35 personer.

En förstärkning av exportfrämjanderesurserna kan inte ske enbart genom en ökning av personalen. För att höja kunskapsnivån såväl vid nyanställning som för redan anställd personal inom utrikesförvaltningen bör insatser göras på utbildningsområdet inom ramen för utrikesdepartementets utbildningsverksamhet.

Inom utrikesförvaltningen anordnas sedan några år tillbaka särskilda kommersiella kurser. I promemorian anförs att detta kursprogram bör utökas och utvecklas i nära samarbete med SE. De föreslagna satsningarna på utbildning uppskattas beröra 50 personer och utbildningsbehovet till en vecka per person.

Ökad tonvikt på exportfrämjande verksamhet ökar vikten av erfarenhetsutbyte och växeljämsgöring mellan näringslivet, SE och utrikesförvaltningen. Tjänstemän i utrikesförvaltningen har sedan en tid tillbaka mer regelbundet beretts tjänstgöringsmöjligheter vid SE, medan anställda vid SE eller handelssekreterarkontor tjänstgjort i utrikesförvaltningen. Denna växeljämsgöring bör enligt promemorian byggas ut ytterligare och även omfatta den tredje parten, dvs. företagen.

2.4 Överväganden om exportfinansiering genom trilateralt samarbete

I promemorian framhålls att möjligheterna att lämna krediter kommer att många gånger vara av avgörande betydelse för att svenska företag skall kunna vara med och konkurrera när u-landsköpare gör upphandlingar vid export. Här möter emellertid samma problem som föreligger i fråga om exportfinansiering i allmänhet. Eftersom dessa problem är föremål för fortlöpande överväganden inom berörda departement och myndigheter har de inte tagits upp till behandling i detta sammanhang.

Det har emellertid ansetts vara av särskilt intresse att här närmare beröra möjligheterna till finansiering av export i samverkan med länder med god tillgång till kapital. Sådan samverkan har under senare år inletts mellan å ena sidan finansiella resurser från OPEC-länderna och å andra sidan know-how överföring, exportleveranser och kapitaltillskott från vissa OECD-länder till förmån för svagare u-länder. Sådan samverkan benämns trilateralt samarbete. För svenskt vidkommande finns det anledning att intressera sig för trilateralt samarbete huvudsakligen ur exportfrämjande synvinkel.

Hittills har omfattningen av svenskt deltagande i trilateralt samarbete varit

ringa. SE har nyligen inlett viss försöksverksamhet på området. I samråd med beskickningarna i Jeddah och Kuwait har kontakter tagits med finansinstitut i arabländerna och diskussioner kommer att äga rum med myndigheterna i några u-länder i syfte att klarlägga möjligheterna att förverkliga trilaterala projekt av intresse för svenska exportföretag.

En intensifiering av beskickningarnas bevakning av utvecklingsplaner och projektidéer i de länder som kan bli föremål för trilaterala arrangemang kommer enligt promemorian att vara av betydelse.

De finansiella tillskott som krävs från svensk sida för deltagandet i trilaterala operationer bedöms i viss utsträckning kunna tillhandahållas av affärsbankerna och Svensk exportkredit (SEK). För större kommersiella krediter kan Sveriges investeringsbank vara en möjlig källa. Exportkreditnämndens medverkan torde erfordras i flertalet fall.

Slutligen anförs att det sedan försöksverksamheten har bedrivits någon tid kan bli aktuellt att pröva om statliga åtgärder behöver vidtas för att underlätta trilateralt samarbete av mera permanent och långsiktig natur.

2.5 Skydd för investeringar

2.5.1 Nuvarande förhållanden

I promemorian påpekas att u-länderna i stor omfattning erhåller kapital och kunskaper genom kommersiellt betingade insatser av företag från industriländerna. I industriländerna har en rad statliga åtgärder vidtagits i syfte att stimulera sådana insatser. Med tanke på de särskilda risker som anses vara förenade med sådana investeringar har många industriländer upprättat nationella system för garanti av investeringar i u-länder mot risker av annan än kommersiell natur. Vissa länder har också slutit bilaterala avtal med u-länder om investeringsskydd.

I Sverige lämnas statliga garantier för investeringar i u-länder i överensstämmelse med riktlinjer som godkänts av 1968 års riksdag (prop. 1968:101, SU 128, rskr 302). Det svenska investeringsgarantisystemet har i praktiken inte tillämpats. Det fåtal ansökningar som har inkommit har inte bifallits eftersom de inte ansetts uppfylla de villkor som gäller för garantierna.

Garantier kan lämnas för investeringar i länder som i betydande utsträckning mottar svenskt bistånd. Dessa länder är f. n. Bangladesh, Botswana, Cuba, Demokratiska Republiken Vietnam, Etiopien, Kenya, Indien, Lesotho, Swaziland, Tanzania, Tunisien, Guinea Bissau, Kap Verde, Moçambique, Angola och Zambia. Som villkor för garantier gäller bl. a. att investeringen skall bidra till den ekonomiska utvecklingen i värdlandet.

2.5.2 Överväganden

Det erinras i promemorian om att från industrins sida i olika sammanhang har ifrågasatts om ej villkoren för det svenska investeringsgarantisystemet bör omprövas.

Industribiståndsutredningen föreslog i sitt betänkande (SOU 1972:90) Industriutveckling och utvecklingssamarbete bl. a. att investeringsgarantisystem skulle utvidgas till att gälla i princip samtliga u-länder. I anslutning härtill föreslog utredningen att erforderliga budgetmedel i fortsättningen skulle anvisas från annat anslag än biståndsanslagen. I övrigt fann utredningen endast anledning att föreslå vissa modifieringar och förtydliganden av gällande regler. Industribiståndsutredningens förslag till ändringar i investeringsgarantisystemet tillstyrktes av samtliga remissinstanser dock i en del fall med vissa reservationer.

I 1974 års statsverksproposition (prop. 1974:1, bil. 5, s. 23) framhöll föredragande statsrådet att frågan om en utvidgning av det nuvarande investeringsgarantisystemet bl. a. borde ses från närings- och handelspolitiska utgångspunkter. Det var samtidigt särskilt viktigt att hänsyn togs till effekterna på den inhemska sysselsättningen. Inom denna allmänna ram fick frågan om ett svenskt investeringsgarantisystem prövas vidare. Det var därvid angeläget att också beakta den biståndspolitiska utredningens kommande förslag för Sveriges samarbete med u-länderna.

Enligt promemorian är effekten av utlandsinvesteringar på den svenska utrikeshandeln svår att bedöma. Några mer djupgående undersökningar härav finns inte.

På vissa marknader kan investeringar i produktionsföretag vara en förutsättning för att exporten skall kunna upprätthållas eller ökas. I de producerande dotterföretagens försäljning ingår ofta en betydande import från de svenska moderföretagen bestående av såväl färdigvaror för återförsäljning som insatsvaror och komponenter för vidare bearbetning och sammansättning. Industribiståndsutredningen ansåg att svenska utlandsinvesteringar på sikt bidrar till en ökning av Sveriges export av komponenter och halvfabrikat till de länder där investeringar gjorts.

I promemorian framhålls att det därför kan finnas skäl att utvidga det nuvarande investeringsgarantisystemet. Detta torde i huvudsak böra ske enligt de riktlinjer som industribiståndsutredningen har angivit och som har fått bred anslutning hos remissinstanserna. Den slutliga prövningen av denna fråga bör emellertid ske i belysning av de överväganden som f. n. görs inom den biståndspolitiska utredningen.

Garantier bör lämnas till investeringar som kan väntas bidra till att öppna nya marknader för svensk export eller trygga nuvarande avsättningsmarknader.

En sådan ändrad inriktning på garantigivningen måste enligt promemorian påverka det nuvarande systemets bestämmelser på vissa punkter. Om det skall vara någon mening att upprätta ett kommersiellt inriktat investeringsgarantisystem måste det omfatta i princip samtliga u-länder. Regeringen måste dock förbehålla sig rätten att neka garanti till vissa u-länder av allmänpolitiska skäl. Kraven på utvecklingseffekt kan vidare sättas något lägre än

vad nu är fallet. Det måste ankomma på mottagarlandet att avgöra om en investering skall äga rum eller ej.

I promemorian föreslås att regeringen i ökad utsträckning ingår bilaterala investeringskyddsavtal med i första hand de u-länder där svensk investeringsverksamhet av någon omfattning förekommer.

2.6 Överväganden om stöd till förinvesterings- och förprojekteringsstudier

I promemorian framhålls att – utöver mera allmänna frågor om finansiering och samordning – frågan om information är av grundläggande betydelse för svenska företags möjligheter att satsa på u-landsmarknaderna. Grundläggande information om marknaden behövs såväl för att kunna ta ställning till om resurser skall användas för att utarbeta anbud som för att kunna utforma ett konkurrenskraftigt sådant och för att kunna genomföra leverans efter kontrakt. Uppenbart är att utformningen av den organisation för anskaffande av den grundläggande marknadsinformationen, som nu kan sägas bestå av utrikesförvaltningen, exportrådet, handelssekreterarna samt privata organ, är av största vikt för svenska företags möjligheter att expandera på u-landsmarknaderna. Hur effektiv denna organisation än kan bli kvarstår ändå att enskilda satsningar kräver en fördjupad analys som måste göras av företagen själva, vare sig de är produktproducerande företag, entreprenadföretag eller konsultföretag.

Vid engagemang i u-länderna ställs företagen enligt promemorian inför en rad problem redan vid förstadiet som kan vara kostnadskrävande. Ofta har företagen inte möjlighet att med egna medel engagera sig i projekt som bedöms som osäkra. Detta gäller särskilt konsultföretag som till skillnad från produktproducerande företag vanligen inte kan täcka in kostnaderna för eventuellt uteblivna kontrakt i övrig produktion. Avskrivningsmöjligheterna torde dessutom i allmänhet vara sämre för konsultföretagen än för t. ex. entreprenadföretagen varför eventuella förluster sålunda blir mest betungande för de förstnämnda. Det ligger i sakens natur att det är de mindre och medelstora företagen som har de största svårigheterna.

Erfarenhetsmässigt är sambandet mellan satsningar på tekniska och ekonomiska förstudier, å ena, samt erhållna kontrakt och leveranser, å andra sidan, väl belagt. Den exportfrämjande effekten av en utbyggd kapacitet för förstudier kan sålunda tämligen lätt visas, även om den inte går att sammanfatta statistiskt.

Ett statligt stöd till förstudier och anbudsgivning skulle följaktligen ha en exportfrämjande effekt, anför det i promemorian.

Det bedöms lämpligt att ett stöd i första hand inriktas på konsulttjänsterna och att förstudie- och anbuds-kostnadsbidrag för dessa införes. Svenska konsultföretag har jämfört med utländska företag vissa avgjorda konkurrensfördelar: hög teknologisk standard, rationalitet och obundenhet, såväl

politiskt som i förhållande till industriintressen.

Allmänt sett kan vidare ett stöd för konsultföretagens utlandsverksamhet leda till en bibehållen konsultkapacitet i Sverige, vilket – i kombination med bättre utlandserfarenheter – är till fördel för annan svensk företagsamhet med ambitioner att gå ut på den internationella marknaden.

Antalet stora konsultföretag i Sverige är relativt litet. Det har varit svårt att uppnå samverkan mellan små företag med olika specialiteter. Det är inte uteslutet att anbuds-kostnadsbidrag skulle kunna befrämja ett samgående i viss utsträckning. En förutsättning för stöd måste ju vara att sökanden kan bedömas ha möjlighet att nå fram till ett kontrakt. Dessa förutsättningar bör i allmänhet vara bättre för större enheter.

Vad gäller den allmänna utformningen av ett sådant stöd till förstudier och anbuds-kostnader för konsultföretag anför i promemorian följande. Det torde i allmänhet få förutsättas att den tänkta förstudien avser ett område där ett specifikt projekt redan föreligger eller skäligen kan beräknas komma fram. Vid bedömningen av om begärt stöd skall utgå får också hänsyn tas till den exportfrämjande effekt som projektet kan ha för svenskt vidkommande. I regel torde inte stöd böra utgå till konsultuppdrag för vanlig marknadsföring. Beträffande hur stor del av kostnaderna som bör täckas av ett bidrag synes det lämpligt att i likhet med vad som gäller i andra länder låta bidragsmöjligheten endast omfatta en del av dessa kostnader. En rimlig gräns synes böra sättas vid 50 % av anbuds-kostnaden. Liksom i de stödsystem som finns i andra länder bör återbetalningsskyldighet gälla vid antagna anbud.

Av exportfrämjande skäl bör enligt promemorian stöd kunna lämnas för konsulttjänster till alla u-länder. Självklart bör det dock vara möjligt att av allmänpolitiska skäl kunna utesluta stöd till studier för projekt i ett visst land. Vilka länder detta skall gälla kan inte anges på förhand utan detta bör lämnas åt regeringen att avgöra alltefter förändringar i det politiska läget.

Vad härefter gäller administrationen av stödet torde verksamheten bli av tämligen begränsad omfattning, varför det lämpligaste synes vara att låta denna handhas av ett redan befintligt organ. Det kan här övervägas om denna uppgift bör anförtros åt t. ex. exportkreditnämnden eller Sveriges exportråd.

Att döma av internationella förhållanden synes kostnaderna för ett anbuds-kostnadsbidrag inte behöva bli särskilt höga. I promemorian föreslås sålunda att ett belopp av 1 milj. kr. av exportfrämjandemedel anslås för det första årets verksamhet. Genom utvärdering av verksamheten kan sedan anslagets framtida storlek fortlöpande prövas.

2.7 Deltagande i regionala utvecklingsbanker

2.7.1 Nuvarande förhållanden

I fråga om de regionala utvecklingsbankerna lämnas i promemorian följande redogörelse

Den multilaterala finansiella biståndsgivningen domineras av den s. k. världsbanksgruppen inom FN, dvs. Världsbanken (IBRD) och dess båda systerorganisationer Internationella utvecklingsfonden (IDA) och Internationella finansieringsbolaget (IFC). Till FN-familjens finansinstitut räknas även Internationella valutafonden (IMF), vars verksamhet av biståndskaraktär i förhållande till u-länderna består av kortfristiga stabiliseringslån samt tekniskt bistånd inom centralbankspolitiken, skatteväsendet m. m.

Bland de övriga internationella organisationer som ägnar sig åt multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd utgörs en grupp av de regionala utvecklingsbankerna Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB), Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB) och Afrikanska utvecklingsbanken (ADB).

Ett gemensamt drag hos de regionala utvecklingsbankerna kan rent allmänt sägas vara att dessa skall bidra till en ökad ekonomisk utveckling individuellt och kollektivt bland de medlemsländer inom regionen som är u-länder. Detta skall ske bl. a. genom främjande av investeringar av offentligt och privat kapital för utvecklingsändamål. För att ett land skall kunna komma i fråga vid upphandlingen till av bankerna finansierade projekt krävs i allmänhet medlemskap i banken eller att landet tillskjutit medel till banken.

Äldst av de regionala utvecklingsbankerna är IDB, som lämnar utvecklingslån till länder i Latinamerika på dels "hårda" dvs. affärsmässiga villkor, dels "mjuka" dvs. gynnsammare villkor vad gäller ränta och amorteringstid. Banken är huvudsakligen uppbyggd enligt Världsbankens mönster. Medlemmar har hittills varit 22 latinamerikanska u-länder samt USA och Canada. Sedan möjlighet numera har skapats för även vissa icke-regionala i-länder att bli medlemmar i banken har tolv sådana länder inträtt som medlemmar i banken. En närmare redogörelse för IDB:s verksamhet lämnas i det följande i samband med att frågan om svenskt medlemskap behandlas och sedan först har redogjorts för AsDB och ADB i vilka Sverige medverkar.

2.7.2 Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)

Medlemskrets och kapital

AsDB började sin verksamhet 1966. Medlemskap i banken är begränsat till länder som tillhör FN, FN:s fackorgan eller FN:s regionala ekonomiska kommission för Asien (ESCAP). Banken har 42 medlemmar, varav 28 s. k. regionala och 14 s. k. icke-regionala däribland Sverige.

Bankens tecknade kapital varav hälften skall utgöras av inbetalt kapital, uppgår f. n. till ca 3,5 miljarder dollar. AsDB förfogar vidare över en specialfond för utlåning på mjuka villkor, Asian Development Fund (AsDF), med en total tillgång på medel på f. n. 840 milj. dollar. Dessutom finns en mindre fond för tekniskt bistånd.

Överväganden

När AsDB grundades 1966 bidrog Sverige med 5 milj. dollar till bankens grundkapital. Sverige deltog inte i kapitalökningen 1971 och har inte lämnat bidrag till specialfonden. Det har funnits flera motiv härför. Bl. a. har från svensk sida riktats generell kritik mot banken för att den har koncentrerat huvuddelen av utlåningen till länder med relativt hög BNP. Vidare har Sverige ansett att inriktningen på projekt och sektorer har tytt på en traditionell och tillväxtcentrerad syn på utvecklingsproblematiken som i otillräcklig grad har tagit hänsyn till de fattigaste befolkningsgruppernas behov.

En viss ändring i AsDB:s utlåningspolitik har dock ägt rum på sistone. Senast vid AsDB:s årsmöte i april 1976 framförde flera länder, däribland Sverige, starka krav på en förändring av bankens utlåningspolitik i en mer utvecklingsfrämjande riktning. Detta väntas leda till en fortsatt förändring i detta avseende. Det finns därför enligt promemorian anledning att man nu från svensk sida skulle kunna inleda ett samarbete med AsDB på biståndsområdet.

I promemorian framhålls att det från exportfrämjandesynpunkt även torde vara ett intresse att svenska företag i största möjliga utsträckning kan få delta i anbudsgivningen till av AsDB finansierade projekt.

2.7.3 Afrikanska utvecklingsbanken (ADB)

Medlemskrets och verksamhetsområde

Medlemskap i ADB är förbehållet regionens länder. Detta skiljer ADB från övriga regionala utvecklingsbanker i vilka även i-länder kan vara medlemmar. Banken har f. n. 41 medlemmar. Bankens tecknade kapital, varav hälften skall utgöras av inbetalt kapital, uppgår till ca 470 milj. dollar.

ADB:s utlåning är främst inriktad på transportsektorn, landsbygdssektorn samt offentliga nyttigheter såsom vatten- och avloppssystem, kraftverk och telekommunikationer.

För att bevara bankens afrikanska karaktär men ändå tillgodose medlemsländernas behov av resurser på mjuka villkor har en särskild fond upprättats, den Afrikanska utvecklingsfonden (ADF), som huvudsakligen finansieras genom bidrag från i-länderna. Sveriges bidrag till ADF under dess första verksamhetsperiod (1973–75) har uppgått till 45,6 milj. kr. För perioden 1976–78 har de deltagande i-länderna åtagit sig att ställa drygt 240 milj. dollar till fondens förfogande. Sverige har utfäst ett bidrag på 91,2 milj. kr. (ca 20 milj. dollar) för treårsperioden. Härutöver har Sverige lämnat ett bidrag om 2,5 milj. kr. till ADB/ADF för förinvesteringsstudier i de minst utvecklade länderna i Afrika.

Upphandling till projekt som finansieras av ADB skall ske på basis av fri konkurrens och internationell anbudsgivning, med undantag för Sydafrika

och Rhodesia i vilka direkt upphandling ej medges. Detta innebär att upphandling kan göras över hela världen, något som skiljer ADB från Världsbanken och de andra regionala utvecklingsbankerna, som i princip har begränsat upphandling till medlemsländerna.

Överväganden

För svenska företag föreligger inga hinder att delta i upphandlingen till projekt, som finansieras av ADB/ADF. Däremot har en svårighet varit att de svenska företagen inte alltid i tid fått information om anbudstävlingar. Inte minst mot denna bakgrund synes det enligt promemorian angeläget att förstärka den svenska bevakningen av ADB/ADF. Detta kan lämpligen ske genom en förstärkning av Sveriges representation i Abidjan, varifrån bankens verksamhet styrs.

2.7.4 Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB)

Medlemskrets, resurser och verksamhetsområde

IDB inrättades år 1959. Banken har till uppgift att bidra till en ökad ekonomisk utveckling i de latinamerikanska medlemsländerna, såväl individuellt som kollektivt. Härför skall banken bl. a. utnyttja egna resurser och upplånat kapital för finansiering av utvecklingsprojekt samt i övrigt främja investeringar av offentligt och privat kapital för utvecklingsändamål.

För närvarande är 22 latinamerikanska u-länder samt USA och Canada medlemmar i banken.

Tolv icke-regionala länder förklarade sig i den s. k. Madrid-deklarationen den 17 december 1974 beredda att bli medlemmar i banken. Dessa länder är: Belgien, Danmark, Israel, Italien, Japan, Jugoslavien, Nederländerna, Spanien, Schweiz, Storbritannien, Förbundsrepubliken Tyskland samt Österrike. Den 9 juli 1976 undertecknade nio av dessa överenskommelsen om bankens upprättande och blev därigenom medlemmar i banken. Av de återstående tre länderna undertecknade Nederländerna och Österrike överenskommelsen ad referendum men har den 10 januari 1977 deponerat sina ratifikationsinstrument och därmed blivit medlemmar i banken. Italien har förklarat sig snarast möjligt skola vidta de erforderliga åtgärderna för medlemskap.

Enligt de nya reglerna om medlemskap för icke-regionala länder ges viss möjlighet för även andra icke-regionala länder än de som har undertecknat Madrid-deklarationen att ansluta sig till banken. Villkoren härför liksom för dessa länders kapitalinsatser skall fastställas av bankens styrelse genom särskilt beslut. Frankrike beslutade sommaren 1976 att ansöka om medlemskap och har den 10 januari 1977 undertecknat överenskommelsen.

De andelar som f. n. är avsedda för icke-regionala medlemmar skall ha

teknats senast inom två år från den dag det utvidgade medlemskapet formellt har trätt i kraft dvs. senast den 9 juli 1978.

Förhandlingar pågår med några oljeproducerande arabländer om bidrag till bankens finansiering. Det anses inte uteslutet att dessa länder i så fall blir medlemmar, men något ovillkorligt krav på medlemskap synes inte ha uppställts för deras del.

Bankens totala kapitalresurser uppgick vid utgången av 1975 till ca 11 500 milj. dollar, varav ca 6 000 milj. dollar ingår i det ordinära kapitalet, ca 4 400 milj. dollar i specialfonden och ca 1 100 milj. dollar i andra fonder. Utlåningen från specialfonden sker på s. k. mjuka villkor.

Sverige lämnade år 1966 en statlig kredit på 5 milj. dollar till IDB. Beloppet användes i sin helhet till ett vattenförsörjningsprojekt i Sao Paulo, Brasilien. Tre svenska banker – Skandinaviska Enskilda Banken, Göteborgsbanken och Svenska Handelsbanken – har under perioden 1969–1973 lämnat tre krediter på sammanlagt 105 milj. kr. till IDB i syfte att ge svenska företag leveransbehörighet till projekt som finansieras av IDB. Refinansiering av dessa tre lån har skett genom AP-fonden.

Från flera medlemsländers sida har framförts kritik mot att en stor del av bankens utlåning gått till de rikare länderna i regionen. En minskning av dessa länders upplåning från banken skedde emellertid 1974 och det kan nämnas att Venezuela inte har tagit upp några lån i banken sedan 1973.

Nuvarande upphandlingsregler

I princip har upphandlingen hittills varit begränsad till de länder som är medlemmar i IDB. Dock har upphandling till projekt som finansieras med stöd av det ordinarie kapitalet kunnat ske i länder som har lämnat särskilda lån till IDB. Upphandlingen i vart och ett av dessa länder har dock inte fått överstiga summan av från respektive land lämnade lån.

Nya regler för upphandling antogs av IDB:s direktion den 5 juni 1975 och trädde i kraft den 9 juli 1976 i samband med de nya icke-regionala ländernas inträde i banken. Enligt dessa regler är upphandlingen numera begränsad till bankens medlemsländer. Det är sålunda inte heller längre möjligt att uppnå leveransbehörighet genom särskilda lån till IDB.

Upphandling under bankens specialfond kan likaså ske enbart i IDB:s medlemsländer.

Enligt de nya stadgarna kommer länder som deltar i en framtida påfyllnad att få rätt att begränsa upphandlingen med påfyllnadsmedel till de länder som deltar i resp. påfyllnad. Idag kan dock inte med säkerhet sägas om och i vilken utsträckning leveransbehörighet verkligen kommer att göras avhängig av deltagande i kapitalpåfyllnader.

Enligt det nämnda direktionsbeslutet skall bankens ledning inte vidare söka få ytterligare krediter från länder som inte har underskrivit Madrid-deklarationen i syfte att göra dessa länder upphandlingsbehöriga. I beslutet

sägs vidare att bankens ledning till dessa länder skall framföra bankens önskan att de ansluter sig till deklarationen samt informera dem om de nya upphandlingsregler som kommer att gälla.

Hittillsvarande upphandling i Sverige

Tack vare den nämnda statliga krediten och de lån som det svenska bankkonsortiet har lämnat till IDB har svenska företag kunnat delta i anbudsgivningen på projekt finansierade av IDB inom ramen för det ordinarie kapitalet. Totalt har upphandlingen i Sverige av IDB maximerats till ca 30 milj. dollar. Sedan detta tak nu har överskridits, är Sverige sedan den 1 januari 1976 inte längre leveransbehörigt.

Under 1974 föll 43 % av IDB:s totala utlåning på den särskilda fonden, varifrån svenska företag har varit utestängda för upphandling.

IDB-projektens betydelse för svensk export till Latinamerika

I promemorian framhålls att om svenska företag inte får delta i upphandling till IDB-finansierade projekt innebär detta att man i praktiken torde utestängas från en marknad omfattande inte bara av banken beviljade lån, utan även den betydande kompletterande lokala finansieringen. Som illustration till detta förhållande erinras om vad som tidigare har nämnts om att bankens sammanlagda låneportfölj 1975 belöpte sig till 8 685 milj. dollar vilka resurser i sin tur hade mobiliserat kompletterande finansiering till ett belopp av ca 24 700 milj. dollar.

Latinamerika är traditionellt en viktig exportmarknad för svenska företag. Många av de projekt som finansieras av IDB ligger enligt promemorian inom sektorer där svenska företag har goda möjligheter att göra sig gällande. Det gäller särskilt industrier, gruvor, elkraft, transporter och kommunikationer (inkl. tele).

Vid leverans till IDB-finansierade projekt erhåller företagen – på samma sätt som vid leverans till projekt finansierade av Världsbanken och andra multilaterala biståndsinstitutioner – kontant betalning. För att få andra motsvarande beställningar måste företagen erbjuda konkurrenskraftiga långa krediter på upp till 10 år. (Exempel på sådana affärer är Skånska Cementgjuteriets medverkan i Majesprojektet i Peru – 250 milj. kr., 10 års kredit – och det av en grupp under ledning av Cementgjuteriet kontrakterade kraftverksbygget till Panama – ca 300 milj. kr., 10 års kredit.) Det anförs i promemorian att svenska företag har svårt att erbjuda tillräckligt attraktiva kreditvillkor i jämförelse med de subventionerade exportkrediter som bl. a. Frankrike, Italien, Japan och Storbritannien lämnar.

Av intresse är enligt promemorian också att stödja de svenska konsultföretagens verksamhet, eftersom konsultuppdrag ofta kan bidra till att beställningar av utrustning placeras hos svenska industrier. Flera av

konsultföretagen har under de senaste åren lyckats etablera sig på den latinamerikanska marknaden och en ökad möjlighet att genom IDB få kontantaffärer skulle avsevärt stärka deras allmänna konkurrensförmåga och ställning i Latinamerika.

De projekt som finansieras av IDB och Världsbanken är i allmänhet mera seriösa och sunda än projekt för vilka ingen sådan finansiering har kunnat erhållas, varför de förstnämnda projekten även från denna synpunkt är mera attraktiva för företagen än de senare.

För företagen har enligt promemorian medverkan i ett IDB-projekt ofta ett stort *referensvärde* och kan medföra beställningar till även andra projekt i samma land. På grund av IDB-projektens dominerande ställning inom många sektorer i åtskilliga latinamerikanska länder är det vanligt att den utrustning som inköps till av IDB finansierade projekt såsom kraftverk eller teleanläggningar blir standardbildande och att utrustning av samma fabrikat därför också inköps till icke IDB-finansierade projekt.

Enligt IDB:s upphandlingsregler skall utrustning som ingår i av banken finansierade projekt ha ursprung i medlemsländer. De flesta svenska *dotterbolag* i Latinamerika är enbart försäljningsbolag och de få som har egen tillverkning producerar bara en mindre del av moderbolagets totala sortiment. I promemorian anförs att möjligheterna att från dotterbolag i sådana industriländer som är medlemmar i banken sälja till IDB-projekt också är begränsade. En ytterligare svårighet vid försäljning från dotterbolag föreligger i de fall då det vid inköp till IDB-projekt föreskrivs att leverantörens huvudkontor skall vara beläget i ett medlemsland. Denna bestämmelse, som nyligen har förekommit vid ett par upphandlingar i Brasilien, syftar till att utesluta alla dotterbolagsleveranser.

Sveriges förhållande till IDB

I promemorian anförs att Sveriges inställning till IDB inte tidigare har prövats från exportfrämjandesynpunkt utan i stället grundats på i huvudsak biståndspolitiska överväganden. Dessa har också lett till att Sverige hittills har ställt sig avvisande till ett medlemskap och också avstått från att underteckna Madrid-deklarationen. Skälen härför har bl. a. varit att bankens utlåningspolitik och beslutsstruktur på ett flertal punkter avviker från viktiga svenska biståndspolitiska mål. Hittills har t. ex. under 70-talet en stor del (40–50 %) av bankens utlåning koncentrerats till de tre rikaste länderna i Latinamerika. Utlåningen till projekt inom social infrastruktur (utbildning, bostäder, vattenförsörjning) har sjunkit stadigt. Vidare har Sverige haft starka invändningar mot det för en internationell organisation unika förhållandet att ett enda i-land, USA, även efter utvidgningen av medlemskretsen, ensamt kan utöva vetorätt över beslut om utlåning från specialfonden.

Med hänsyn till de verkningar som ett beslut att inte söka medlemskap torde få för svensk exportindustri är det nu enligt promemorian befogat att

pröva frågan om medlemskap från även andra än biståndspolitiska synpunkter.

Vad gäller frågan om storleken av det bidrag Sverige som medlem skulle få erlægga till banken är denna avhängig av utgången av de förhandlingar i frågan med banken som måste föregå ett medlemskap. I promemorian framhålles därför att det nu inte kan sägas något med säkerhet därom.

Såsom exempel på storleksordningen av vissa andra icke-regionala medlemsländers totala bidrag till banken kan nämnas att Belgien bidrar med sammanlagt ca 110 milj. kr., Nederländerna med ca 82,6 milj. kr., Danmark med ca 47,4 milj. kr. och Österrike med ca 44 milj. kr. Av dessa belopp utgör hälften bidrag till det ordinarie kapitalet och hälften bidrag till specialfonden. Vad gäller det ordinarie kapitalet skall observeras att endast en del därav behöver inbetalas till banken. Exempelvis Nederländerna skall av det ordinarie kapitalet till banken inbetala ca 6,6 milj. kr. medan 34,7 milj. kr. skall utgöra garantikapital. Det förutsätts enligt bankens stadgar att bidraget erläggs i respektive medlemslands egen valuta. Garantidelen av det ordinarie kapitalet skall enbart stå som säkerhet för IDB:s upplåning.

Ett eventuellt svenskt bidrag skulle troligen erläggas i lika rater fördelade på tre år, men endast 50 % av varje delbetalning skulle behöva erläggas kontant. Resterande 50 % skulle erläggas i form av "promissory notes". Tidsschemat för inlösningsen av dessa "notes" har ännu inte fastställts av bankens styrelse. Det är emellertid inte osannolikt att inlösningsen skulle komma att fördelas över en period på fyra år.

Som medlem skulle Sverige i bankens styrelse representeras av en guvernör och en biträdande guvernör. I bankens direktion skulle Sverige företrädas av någon av de två exekutivdirektörer som utses för de icke-regionala medlemmarna. Sverige kommer inte att ha möjlighet till enskild röstning i bankens direktion då exekutivdirektörerna endast kan rösta för de länder de företräder som en enhet (s. k. block voting). Såväl den mycket begränsade röststyrka som Sverige får som formen för representation i bankens direktion medför att Sveriges inflytande över bankens utlåningspolitik kommer att vara obetydligt.

I promemorian framhålles emellertid att ett svenskt medlemskap skulle ge svenska exportföretag en möjlighet att delta i upphandling på sammanlagt över 1 000 milj. dollar årligen. Genom att den nuvarande osäkerheten om leveransbehörighet skulle försvinna skulle företagen sannolikt i väsentligt ökad utsträckning lämna offerter på IDB-projekt. Eftersom bankens medlemsländer har tillgång till mera och tidigare informationer om projekt skulle dessutom de svenska företagens konkurrenssituation avsevärt förbättras. Kommersiell bevakning av bankens projekt kan ombesörjas av projektcentralen vid ambassaden i Washington samt beskickningarna i Latinamerika och handelssekreterarkontoret i Mexico City.

Det får enligt promemorian anses sannolikt att upphandling i Sverige skulle ske till betydande belopp, särskilt som upphandling till projekt

finansierade ur specialfonden då även skulle kunna ske i Sverige. IDB:s upphandling i Sverige uppgick 1974 till ca 30 milj. kr. och det bör då noteras att ramen för upphandling var begränsad och att den avsåg projekt enbart finansierade med medel från det ordinarie kapitalet.

Promemorians slutsatser och förslag

som redan har nämnts har ett svenskt deltagande i IDB:s verksamhet inte tidigare prövats från exportfrämjandesynpunkt. Trots att Sverige inte tagit del i bankens angelägenheter har svenska företag ändå med viss framgång kunnat delta i upphandlingen till projekt, som har finansierats av IDB. Med hänsyn till bankens nya upphandlingssystem kommer dock de svenska företagen att för framtiden vara utestängda från alla sådana upphandlingsmöjligheter. Härtill kommer att till följd av Madrid-deklarationens under-tecknande det stora flertalet i-länder blir medlemmar i banken med de konkurrensfördeklar detta kommer att ge exportföretagen i dessa länder i förhållande till konkurrenterna i icke-medlemsländer. En samlad prövning av frågan om svenskt medlemskap i IDB – och särskilt med beaktande av de exportfrämjande aspekter som förut har berörts – leder enligt promemorian till slutsatsen att ett sådant medlemskap ter sig nödvändigt.

2.8 Överväganden om samarbetsavtal med u-länder

I promemorian anförts att den svenska handelspolitiken efter andra världskriget har varit inriktad på en multilateral liberalisering av handeln. Vi har velat undvika steg som kunde ses som en återgång till bilateralism. Det har förelegat utomordentligt starka skäl för denna hållning.

Med statshandelsländerna i Östeuropa och Östasien har dock förbindelserna fortsatt att utvecklas på bilateral basis även om de inte kan betecknas som strikt bilaterala. Det har sin grund i dessa länders ekonomiska system, i en centraliserad beslutsprocess och institutionella förhållanden.

Utvecklingen under de senaste årtiondena har emellertid lett till en allt starkare central styrning av ekonomin och utrikeshandeln också i flera av u-länderna. Detta förhållande var och är enligt promemorian av vikt vid bedömningen av frågan om att ingå samarbetsavtal.

De energipolitiska och exportfrämjande motiv som var vägledande när Sverige ingick samarbetsöverenskommelser med Libyen, Iran, Algeriet och Egypten kvarstår.

I promemorian anförts vidare att en någorlunda säker bedömning av effekten av berörda överenskommelser ännu inte kan göras. De bör dock från svensk synpunkt ha haft en allmän good-will-förstärkande effekt. De har underlättat kontakter, initierat arbetsgrupper och med upprättandet av blandade kommissioner skapat ett institut där uppkomna problem och önskemål kan diskuteras.

Dock förordas både från myndigheter och näringsliv att försiktighet iakttas i frågan om att ingå nya avtal. Vår industri behöver tid för successiv marknadsanpassning, det finns en risk för att inte kunna uppfylla de förväntningar som ställs. Om kretsen av avtalsländer vidgas krävs ökade administrativa resurser.

När det gäller länder med marknads ekonomi, där regeringarna i regel inte påverkar beslut angående enskilda projekt, bör huvudregeln vara att undvika allmänna avtal. I förhållande till länder med en starkt centraliserad ekonomi och utrikeshandel ställer sig avtalsfrågan annorlunda.

En förutsättning för att ingå avtal bör dock vara att det föreligger ett betydande intresse för främjande av svensk export och ett starkt önskemål från företagssidan. Det bör också motsvara ett långsiktigt svenskt intresse. I promemorian framhålles att avtalsfrågan måste prövas noggrant från fall till fall.

Alternativa former till avtal är bl. a. delegationsresor, seminarier och symposier. Erfarenheterna av de arrangemang av detta slag som har ägt rum under senare tid har varit goda. Dessa alternativ kräver dock liksom kommissionsmöten väl planerade förberedelser.

Den centrala administrationen av uppföljningsprocessen är mycket viktig såväl när det gäller samarbetsavtalen och de kommissionsmöten som äger rum inom ramen för dessa avtal som när det gäller kontakter med olika länder i form av delegationsresor o. d.

Ett stort ansvar vilar enligt promemorian härvidlag på de företag som engagerat sig i detta arbete men också på myndigheterna och organisationerna. Det är såväl en resurs- som en organisationsfråga, vilken berör både myndighets- och industrisidan. I myndighetssidan innefattas då också beskickningarna i våra avtalsländer. Ett intensifierat samarbete är för dessa liktydigt med ökad arbetsbörda.

2.9 Export av utbildningstjänster

2.9.1 Bakgrund

Ett inslag i de förändrade relationerna mellan industriländerna och de utvecklingsländer som har dragit fördel av oljeprishöjningar och råvaruprisboomen 1973–74 är enligt promemorian framväxten av en export av tjänster från de förra till de senare som utgör en mellanform mellan traditionellt tekniskt bistånd till fattiga länder och normal konsultverksamhet genom privata företag. Med det tekniska biståndet har denna exportform gemensamt en aktiv medverkan av industrilandets biståndsmyndigheter både på fältet för identifiering och formulering av projekt (i vissa fall också projektgenomförande) och i hemlandet för uppspårande av myndigheter eller företag som kan vara lämpade att utföra projektet. Med den normala tjänsteexporten delar dock verksamheten kravet att vara finansiellt självbärande. Kundkretsen blir

av naturliga skäl också en annan än för det tekniska biståndet till fattiga länder.

I promemorian anförs att för Sveriges del frågan om tekniskt bistånd mot betalning under de senaste två åren har aktualiserats framför allt på utbildningsområdet i anslutning till de samarbetsöverenskommelser, som har ingåtts med ett antal länder utanför kretsen av biståndsländer.

2.9.2 U-länders efterfrågan på svenska utbildningsinsatser

Ett markant inslag i de senaste två årens svenska kontakter med oljeländerna har enligt promemorian varit deras efterfrågan på svenskt tekniskt kunnande särskilt i form av yrkesutbildning. Starkast har detta önskemål framförts av Algeriet, Libyen och Iran, men även Irak och Nigeria har begärt utbildningsinsatser, delvis förlagda till Sverige. Nigeria har dessutom gjort framställning om planeringspersonal och småindustriexperter. Även på hälsovårdens område har man efterfrågat svenskt tekniskt bistånd. Vanligen har framställningarna kommit i anslutning till diskussioner om leveranser av svenska industripaket eller andra tekniska system. I viss utsträckning har företagen – särskilt de större – kunnat tillmötesgå önskemålen om speciella utbildningsinsatser. Kostnadstäckning för dessa inkalkyleras på vanligt sätt i priset för leveransen. De mindre och medelstora företagen har naturligen mera begränsade resurser för en utbildningsinsats i egen regi, och alla finner det svårt eller omöjligt att effektivt tillhandahålla t. ex. stipendier för utlandsstudier eller experter från svenska myndigheter. I promemorian anförs, att utbildningsprojekt på nationell nivå fristående från företagsleveranser, naturligtvis ligger än mera utanför exportföretagens normala verksamhetsområden.

Oljeländernas starka efterfrågan på utbildningsinsatser har föranlett tillskapande av beredningen (U 1975:05) för internationellt utbildningssamarbete. Beredningen tjänstgör som kontakt- och förmedlingsorgan, på samma sätt som biståndsmyndigheterna i vissa andra länder. Hittills har verksamheten varit av begränsad omfattning. De nämnda framställningarna om hjälp med hälsovård, småindustriutveckling och allmän planering har således endast i mindre utsträckning kunnat tas upp till behandling.

De önskemål som här framkommit om samarbete med Sverige i fråga om annan utbildning än den som har direkt samband med industriutbyggnad rör:

- a) Upprättande och startande av olika utbildningsinstitutioner.
- b) Utbildning av viss personal, exempelvis för den offentliga förvaltningen.
- c) Rekrytering av personal.

Ett behov synes föreligga att kunna leverera hela utbildningsprojekt (a) dvs. hjälp med planering, utbyggnad och start av undervisningen. Detta gäller

kanske främst på yrkesutbildningsområdet men även önskemål om andra utbildningsinstitutioner kan bli aktuella. Då det gäller utrustning till sådana institutioner finns enligt promemorian flera svenska företag med omfattande kapacitet och erfarenhet även av affärer med u-länder. Dessa företag har emellertid inte möjlighet att ensam klara genomförandet av hela utbildningsprojekt. De största svårigheterna torde vara att kunna tillgodose behov av personal för planering och för startande av utbildningsinstitutioner. Ett annat problem är också att söka åstadkomma en anpassning av svenska läromedel och utrustning till en för resp. land rimlig nivå och till den rådande språksituationen. I promemorian anses att det således föreligger ett behov av något svenskt organ, som kan samordna insatser från ett eller flera företag med insatser av utbildningsexpertis, som huvudsakligen finns inom den offentliga sektorn.

Önskemål synes vidare föreligga om hjälp med utbildning av personal på högre nivå, kanske främst för den statliga förvaltningen (b).

Ett tredje önskemål (c) gäller rekrytering av svensk personal exempelvis lärare och utbildningsplanerare för tjänstgöring i berörda länder under kortare eller längre tid. För biståndsprogramländer ombesörjes sådan rekrytering av SIDA. För andra länder finns möjligheter att söka rekrytera direkt på den svenska arbetsmarknaden, men detta möter naturligtvis svåra urvalsproblem och andra tekniska svårigheter. Problem i sammanhanget gäller exempelvis möjligheterna att få tjänstledigt samt den sociala osäkerheten för dem som rekryteras. Det finns även en risk för besvärande konkurrens för exempelvis SIDA. Det synes rimligt, anförts det i promemorian, att en rekrytering av personal till de berörda länderna kan äga rum, men att den sker under svensk statlig medverkan och i nära samarbete med SIDA.

Sverige har genom ingångna samarbetsöverenskommelser med andra länder iklätt sig åtaganden att främja och medverka till ett överförande av tekniskt och industriellt kunnande. Åtagandet om utbildning som alltså är mer eller mindre långtgående innebär inte någon förpliktelse att tillhandahålla utbildningstjänster på benefik basis. Önskemål om bistånd eller förmånliga krediter har framförts från en del av de berörda länderna, men i andra fall har man tvärtom varit angelägen framhålla att man är beredd betala kostnaderna på rent kommersiella villkor.

I anslutning till blandade kommissionsmöten eller i annat sammanhang har flertalet berörda länder anmält konkreta utbildningsbehov och önskemål om svensk medverkan.

Även u-länder med vilka samarbetsavtal inte ingåtts har anmält utbildningsbehov och önskemål om svensk medverkan.

Med en positiv svensk hållning till tekniskt bistånd mot betalning och tillräckliga institutionella förutsättningar finns det enligt promemorian goda skäl att tro att Sverige här skulle ha minst lika goda möjligheter som andra länder att få till stånd en intressant tjänsteexport anser man i promemorian.

Om man från statens sida aktivt engagerar sig i tillhandahållande av utbildningstjänster på kommersiell basis synes det inte finnas anledning begränsa en sådan aktivitet enbart till de länder med vilka samarbetsöverenskommelser träffats. I princip bör samtliga u-länder kunna få del av dessa utbildningstjänster. Regeringen måste dock förbehålla sig rätten att av allmänpolitiska skäl avslå en begäran om samarbete från vissa u-länder.

2.9.3 *Promemorians förslag om statligt organ för export av tjänster*

Vad först gäller sådan utbildning som utgör en integrerad del av ett industriprojekt framhålls i promemorian att de svenska företagen hittills har kunnat möta dessa utbildningsbehov och önskemål i huvudsak på egen hand. Särskilda åtgärder från statens sida är inte påkallade.

Annorlunda förhåller det sig däremot i fråga om utbildningsbehov som inte har direkt anknytning till ett konkret industriprojekt, utan är av mera allmän teknisk natur eller avser andra områden än de rent tekniska. Visserligen ägnar sig några privata och ett statligt företag åt produktion och försäljning av läromedel och utrustning för skolor, men inget svenskt företag har ett så brett register att det kan leverera hela undervisningssystem. Dessutom har det vid flera tillfällen framförts att man önskar samarbeta med svenska staten och att man härigenom hoppas få viss garanti för projektets kvalitet.

Om kunden utöver leverans av "hårdvara" även önskar upphandla "mjukvara" torde det bli nödvändigt repliera på resurser inom den offentliga sektorn. Även när det gäller direkt rekrytering av svensk personal för utbildningsändamål eller andra uppgifter som innebär kunskapsöverföring kan det ofta bli fråga om att ta i anspråk personalresurser inom den offentliga sektorn. De utbildningsresurser som finns inom den offentliga sektorn kan också behöva utnyttjas i Sverige av studerande från u-länder. En omständighet som enligt promemorian talar för ett statligt engagemang är att åtskilliga av de offentliga personalresurserna återfinns inom de delar av utbildningsväsendet som har kommunal huvudman. Det är väsentligt lättare för ett statligt organ än för ett privat att hantera den relationen.

När det gäller att överföra dylika resurser från den allmänna sektorn till utländska avnämare behövs enligt promemorian ett centralt organ som kan samordna och förmedla sådan överföring. Den tidigare nämnda beredningen för internationellt utbildningssamarbete utgör en temporär lösning och dess hittillsvarande verksamhet har klart givit vid handen att behov föreligger av ett permanent organ som mot ersättning kan ägna sig åt utbildningssamarbete med u-länder.

Därutöver anförs i promemorian att följande förhållanden talar för att staten skall aktivt engagera sig att sälja utbildningstjänster.

Sverige tillhandahåller utbildningshjälp till vissa u-länder genom SIDA. Möjligheten att på benefik basis lämna sådan hjälp är emellertid begränsad, samtidigt som utbildningsbehoven många gånger är minst lika accentuerade i

de ekonomiskt mera välsituerade u-länderna. Genom att låta dessa länder få tillgång till ungefär samma typ av resurser som SIDA ställer till biståndsprogramländernas förfogande stöder man dessa länders utvecklingsansträngningar, även om de med hänsyn till sin ekonomiska situation själva får betala hela eller huvuddelen av kostnaderna. Naturligtvis bör det också vara möjligt för SIDA att lämna uppdrag som har samband med industribistånd i programländerna för vilka ersättning i så fall utgår från svenska biståndsmedel. Av samma skäl bör det också stå SE fritt att lämna uppdrag, om rådet i sin exportfrämjande verksamhet finner detta lämpligt.

Ett utbildningssamarbete kan vidare få direkta eller indirekta effekter ur svensk exportsynpunkt. Den direkta effekten som består i tillhandahållande av konsulttjänster, byggnadsverksamhet och leverans av utrustning är påtaglig och av stort intresse. På längre sikt kan emellertid enligt promemorian den indirekta effekten särskilt av teknisk utbildning grundad på svenskt undervisningsmaterial eller som äger rum i Sverige vara än mera värdefull. Genom utbildningens anknytning till Sverige kan eleverna bibringas kännedom om svensk teknik och industri, svenska maskiner och utrustning som gör det naturligt för dem att i framtiden ha Sverige i åtanke när det gäller anskaffning av material eller utrustning eller upphandling av tjänster. En följd av denna kan sålunda bli att det svenska konkurrensläget i landet rent allmänt förbättras.

Av de skäl som anförts i det föregående bör enligt promemorian ett statligt organ finnas med uppgift att mot betalning ställa svensk kompetens och kapacitet inom tjänstesektorn till förfogande för u-länder, i första hand de länder med vilka Sverige har ingått samarbetsöverenskommelser.

En första fråga som härfter uppkommer är om det i promemorian föreslagna organet skall knytas till någon existerande myndighet eller institution. Vad som då närmast kan komma i fråga är SIDA eller SE. Verksamheten inom SIDA och SE har emellertid en sådan inriktning att det f. n. inte synes lämpligt att lägga den nu aktuella verksamheten hos något av dessa organ. Klart är dock att ett nära samarbete bör förekomma bl. a. för att kunna utnyttja SIDA:s och SE:s kunnande och erfarenheter på berörda områden.

En möjlighet som enligt promemorian bör övervägas är därför att inrätta ett nytt och fristående organ. Med hänsyn till att verksamheten i så hög grad kommer att bli affärsbetonad krävs en flexibel organisation som snabbt kan anpassas till nya krav i fråga om inriktning, personal och löneförhållanden etc. Man måste även räkna med att verksamheten kommer att få bedrivas i konkurrens med utländska företag. Dessa syften torde bäst kunna uppnås om företaget organiseras som ett aktiebolag.

Verksamheten skulle framför allt bestå i att samordna och leda insatser till en början främst på utbildningsområdet, att rekrytera personal för tjänstgöring i de aktuella länderna under kortare eller längre tid, att tillhandahålla konsulttjänster åt svenska företag i utbildningsfrågor i samband med

industriprojekt samt att organisera utbildning i Sverige och förmedla kontakter av olika slag. Bolaget skulle således närmast ha karaktären av ett konsultbolag med förmedlingsfunktioner. I promemorian framhålls att bolaget bör i stor utsträckning kunna köpa tjänster från det svenska utbildningsväsendet och från näringslivet. Vad nu har sagts om bolagets verksamhet gör att den erforderliga kapitalinsatsen bör kunna hållas relativt låg. Med hänsyn till det intresse verksamheten också bör ha för det privata näringslivet kan övervägas om bolaget möjligen bör ägas av staten och näringslivet gemensamt. I sådana fall synes det lämpligast att någon eller några näringslivsorganisationer och inte enskilda företag ingår som delägare. På grund av bolagets karaktär av konsultföretag bör verksamheten nämligen inte vara direkt sammankopplad med leverantörsintressen. En fråga som därvid dock måste övervägas gäller bolagets förhållande till sina kunder. Dessa torde i regel komma att utgöras av statliga eller andra offentliga myndigheter. Vid de kontakter som förekommit med representanter för utbildningsväsendet i några av samarbetsländerna har enligt vad som anförs i promemorian framkommit att dessa betraktar ett statligt svenskt engagemang som en kvalitetsgaranti för ett projekts genomförande. Det torde därför vara av vikt att bolaget utåt kan presenteras som ett offentligt företag, något som i och för sig inte torde hindras av en samfinansiering med det enskilda näringslivet.

Det bör övervägas om bolaget lämpligen bör hänföras till Statsföretagsgruppen eller formeras som ett fristående aktiebolag med staten som majoritetsdelägare och övriga aktier fördelade på de intressenter vars tjänster främst kommer att tas i anspråk.

Bolaget bör enligt promemorian drivas i affärsmässiga former. Det skall sålunda täcka sina kostnader, inklusive skälig förräntning av insatt kapital, med ersättningar från uppdragsgivarna, dvs. myndigheter i de berörda länderna eller svenska företag, som anlitar bolaget för genomförandet av utbildningsinsatser i samband med industriprojekt.

Som tidigare har anförts bör organisationen till att börja med ges en relativt begränsad omfattning för att sedan erfarenheter vunnits och verksamheten fått erforderlig stadga efter hand kunna byggas ut. Sålunda föreslås i promemorian att bolaget inledningsvis väsentligen inriktar sig på utbildningssektorn, men det bör vara så organiserat att det senare kan utvidgas även till andra sektorer. Personalstyrkan bör i inledningsskedet kunna begränsas. Bolaget bör dock inom den egna personalen besitta kvalificerat kunnande i vad avser

- 1) det svenska utbildningsväsendet, särskilt vad gäller yrkesutbildning inom olika områden,
- 2) utbildningsförhållanden i u-länder och de krav som ställs på anpassning av utbildningen,

- (3) rekrytering av personal för tjänstgöring i u-länder samt personaladministration och juridik,
- (4) erfarenheter av upphandling och kunskaper om det svenska näringslivet.

I bolagets styrelse bör ingå representanter för handelsdepartementet och för myndigheter med vilka bolaget i första hand kommer att samarbeta och från vilka sakkunniga kan komma att rekryteras nämligen skolöverstyrelsen och universitets- och högskoleämbetet. Likaså är det naturligt att kommunerna är företrädare i styrelsen. Om verksamheten framdeles vidgas till att omfatta fler sektorer av den offentliga verksamheten, t. ex. sjukvårdsområdet, bör på motsvarande sätt vederbörande myndighet liksom landstingen också kunna vara representerade. Vad gäller personalrekrytering och personalutbildning bör ett nära samarbete med SIDA komma till stånd. Vidare föreslås i promemorian att personal som rekryteras av bolaget bör få motsvarande rätt till tjänstledighet som om de tjänstgjorde inom biståndsverksamheten. Även i övrigt torde ett nära samarbete mellan bolaget och SIDA erfordras. SIDA kan exempelvis tänkas ha intresse av att utnyttja bolaget för vissa insatser. Även bolaget kan ha intresse av att köpa vissa tjänster av SIDA. Ett sådant samarbete bör organisatoriskt säkerställas genom att SIDA ges plats i bolagets styrelse.

Med tanke på bolagets uppgifter och behov av nära samarbete med näringslivet även vad gäller inom näringslivet befintlig utbildningsverksamhet bör representanter för detta, förslagsvis Industriförbundet och Kooperativa förbundet, ingå i styrelsen oavsett om bolaget till en del kommer att finansieras av näringslivet. Även SE bör enligt promemorian vara representerat i styrelsen.

Vid bedömningen av det erforderliga finansieringsbehovet bör man utgå från att några nämnvärda intäkter för rörelsen knappast torde inflyta under de första verksamhetsåren.

Vad gäller storleken av bolagets eget kapital (aktiekapital och reservfond) bör detta vara avpassat med hänsyn dels till de angivna kostnaderna och till att bolaget av egna medel bör kunna förskotta en stor del av utläggerna för inlånad personal, dels till kravet på att det insatta kapitalet skall förräntas. I promemorian föreslås slutligen att ägarna inom ramen för en flerårsbudget bör lämna utfästelser om vissa tillskott till bolaget under dess inledningskede.

3 Remissyttranden

3.1 Allmänna synpunkter

Endast ett fåtal remissinstanser har gjort en allmän bedömning av innehållet i promemorian *Sveriges exportråd (SE)* bl. a. uttrycker inled-

ningsvis sin tillfredsställelse över att utredningen har kommit till stånd. Sveriges industriförbund som är av samma åsikt framhåller emellertid att det saknas en analys av de problem och behov som svenska företag möter på u-landsmarknaderna och av målsättningen för den av staten helt eller delvis finansierade exportfrämjande verksamheten. För vidareutveckling av denna verksamhet i u-länderna torde en sådan analys vara nödvändig. I stort delar denna uppfattning av *kommerskollegium (KK)*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)* och *Svenska bankföreningen*. *KK* anför emellertid att utredningen måhända skall ses som ett uttryck för en strävan att utan dröjsmål åstadkomma vissa förbättringar i stödet till u-landsexporten. Kollegiet har förståelse för den betydelse tidsfaktorn kan ha i vissa frågor men vill samtidigt varna för risken för felaktiga prioriteringar. *Riksrevisionsverket (RRV)* efterlyser en strategisk diskussion beträffande det samlade exportfrämjandet. *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* framhåller behovet av en samordnad bedömning och handläggning av alla frågor som berör Sveriges förhållande till u-länderna. Den föreliggande promemorian behandlar endast några frågor och diskuterar dem i ett begränsat perspektiv. Centrala frågor även inom sitt ämnesområde, exportfrämjandet, lämnar promemorian obehandlade enligt *SIDA*. En ökad svensk satsning på u-landsmarknaderna skulle vara välkommen, anser *SIDA* vidare, från den synpunkten att u-länderna då skulle få tillfälle till ett bättre urval och kanske fördelaktigare priser än för närvarande då de ofta är beroende av import från något enstaka i-land – ofta en tidigare kolonialmakt. *LO* efterlyser även lönsamhetsbedömningar av de olika förslagen och konkreta kostnadsberäkningar på skilda punkter. Att utredningen saknar en övergripande analys av Sveriges kommersiella relationer till omvärlden sedda ur ett vidare samhällsekonomiskt perspektiv påpekas och betecknas som en allvarlig svaghet av bl. a. *statens industriverk (SIND)*, *LO* och *institutet för internationell ekonomi* vid Stockholms universitet. *SIND* säger att de i promemorian föreslagna åtgärderna inte är särskilt lämpliga som konjunkturpolitiska instrument eftersom de tar lång tid att genomföra trots att konjunkturpolitiska ändamål anges i syftet för åtgärderna. I promemorian diskuteras inte heller några andra samhällsekonomiska mål som kan göra åtgärderna berättigade. Inte heller görs någon uppskattning av åtgärdernas samhällsekonomiska lönsamhet. Risk föreligger då att subventioner av de föreslagna typerna endast leder till godtyckliga inkomstfördelningar från skattebetalarna till vissa privata företag. *SIND* anser slutligen att det inte finns något att erinra mot de förslag som saknar subventionselement, dvs. uppmuntran till trilaterala avtal och export av undervisningstjänster på affärsmässig basis. *LO* pekar på det förhållandet att det internationella beroendet och tillväxten av de multinationella företagen ökar i en allt snabbare takt. Det är angeläget att konsekvenserna av denna utveckling görs till föremål för en kontinuerlig uppföljning och analys, anser *LO*. *RRV* saknar i promemorian en diskussion om de eventuella konflikter som kan uppstå mellan biståndspolitik och exportfrämjande

insatser. Olikheter i målsättningen för biståndspolitik och exportfrämjande diskuteras även av andra remissinstanser. *Sveriges industriförbund* anser emellertid att någon principiell motsättning mellan svenska företags export till och investeringar i u-länderna och målen för den offentliga biståndspolitikerna i stort knappast torde föreligga.

Företagareföreningarnas förbund anser att utredningen inte i tillräckligt hög grad belyser de mindre företagens exportpotential till u-länderna. De mindre företagen representerar en teknologi som bättre än de stora företagen överensstämmer med u-ländernas utvecklingsbehov. Detta gäller inte minst export av halvfabrikat och tekniskt kunnande.

Flertalet av de utomlands stationerade remissinstanserna – *ambassader, delegationer, handelssekreterarkontor* och *handelskamrar* – som har yttrat sig, uttrycker däremot sin uppskattning av utredningens förslag. Detta gäller speciellt förslaget angående utbildning i kommersiella ämnen för personal inom utrikesförvaltningen. Även förslagen avseende stöd till förinvesterings- och förprojekteringsstudier samt deltagande i regionala utvecklingsbanker får ett positivt mottagande.

Lantbrukarnas riksförbund och *Svensk industriförening* lämnar en allmän tillstyrkan till förslagen i promemorian.

Biståndspolitiska utredningen (UD 1972:03) förklarar att utredningen avstår från yttrande men påpekar samtidigt vikten av att inga åtgärder vidtas som motverkar Sveriges strävanden på biståndsområdet.

3.2 Organisation och resurser för exportfrämjandet på u-landsmarknaderna

Förslaget om en stärkt utlandsrepresentation för exportfrämjande verksamhet tillstyrks av de flesta remissinstanserna som har framfört synpunkter på förslaget. *RRV* anför att det finns en begränsad tillgång på personer med erfarenheter av de aktuella u-landsmarknaderna. Verket har därför den uppfattningen att det är av stor betydelse att möjligheterna att rekrytera lämplig personal undersöks innan de föreslagna tjänsterna inrättas vid respektive beskickning. Detta skulle minska risken, enligt *RRV*, för att de föreslagna förstärkningarna av exportfrämjandet på de aktuella marknaderna endast resulterar i en förstärkning av beskickningarnas allmänna verksamhet. En starkare organisatorisk knytning till SE än den föreslagna bör övervägas, anser *RRV* som också aktualiserar frågan om enavgiftsbeläggning av utrikesförvaltningens exportfrämjande verksamhet. *SE* vill ej se resursförstärkningarna låsta till de platser som finns föreslagna i promemorian. *SE* önskar vidare att rekryteringsbasen till de föreslagna tjänsterna blir så bred som möjligt varför samma rekryteringsbas som i dag gäller för handelssekreterarorganisationen förordas. *SE* anser sig böra ha ansvaret för rekryteringen och styrningen av den anställda personalens operativa verksamhet. Denna åsikt delas av *ambassaden i Oslo*. *SE* vill ej heller utesluta möjligheten att

även i vissa u-länder, exempelvis i oljeländer, upprätta kommersiella kontor i samma organisatoriska former som handelssekreterarkontor. *Sveriges industriförbund*, som tillstyrker en förstärkning av beskickningarna utan att ta ställning till vilka kategorier av personal som erfordras, framhåller att beskickningschefen i ett u-land spelar en framträdande roll när det gäller att främja den svenska exporten. Det är därför angeläget att hela den exportfrämjande verksamheten integreras under honom. Industriförbundet finner det riktigt att man förstärker beskickningarna i stället för att upprätta särskilda handelssekreterarkontor men utesluter inte möjligheten att en utredning om eventuella åtgärder för att hjälpa de mindre och medelstora företagen kan leda till förslag om upprättande av handelssekreterarkontor i vissa fall. *Företagareföreningarnas förbund* finner att enkätsvaren i den i promemorian redovisade utredningen inte ger tillräckliga belägg för att man skall avvisa tanken på inrättande av nya handelssekreterarkontor. Förbundet skulle föredra en satsning på ytterligare handelssekreterarkontor och anser att den nuvarande organisatoriska kopplingen mellan Sveriges exportråd och handelssekreterarkontoren är att föredra framför att placera exportfrämjare med kommersiell inriktning i utrikesförvaltningen. *Svenska konsultföreningen* redogör för de länder som konsultföretag är verksamma i. Utöver OPEC-länderna har konsultföretag etablerat sig i en rad länder, vilka ej är behandlade i promemorian. För konsultföretagen är en projektbevakning vid värdlandets ministerier genom personkontakter på hög nivå utomordentligt värdefull. Konsultföreningen framhåller värdet av kommersiellt utbildad personal men anser samtidigt att det ur konsultsynpunkt är viktigast att personalen vid beskickningarna får kunskap om hur konsultföretagen arbetar.

LO och *Svenska bankföreningen* understryker behovet av utbildning av personalen inom den exportfrämjande verksamheten samt betydelsen av samordning av de exportfrämjande insatserna. *LO* anser i likhet med flera ambassader att de föreslagna utbildningsresurserna är för knappt tilltagna. För ett effektivt utnyttjande av exportfrämjande resurser och en bättre samordning av insatser från olika håll är det önskvärt med en mera långsiktig planering inom exportrådets ram anser bankföreningen. *Ambassaden i Tokio* påpekar att utredningen ej behandlar den rollfördelning som gäller för Tokio nämligen då handelssekreterarens verksamhet integrerats med ambassadens arbete och organisation. Härigenom åstadkoms en effektiv samordning av verksamheten på olika plan, vilket medför att ambassaden löpande engageras i viss del av den exportfrämjande verksamheten. *Ambassaden i Kairo* framför att med hänsyn till Egyptens ekonomiska situation och den svenska exportproduktionens konkurrensläge för närvarande inte mycket står att vinna med den föreslagna personalförstärkningen. Tjänsten ifråga föreslås i stället placerad i Khartoum då Sudans framtida utvecklingsmöjligheter bedöms goda.

Ambassaderna i Jeddah och *Mexico City* påpekar att personalförstärkning-

arna bör inordnas i beskickningarna. Även *ambassaden i Lima* företräder denna mening men kan tänka sig vissa undantag. Det relativt stora antalet tjänstemän inom utrikesförvaltningen som har såväl kvalificerad ekonomisk utbildning som lång u-landserfarenhet bör enligt *ambassadens i Oslo* mening utnyttjas i större utsträckning än som tänkts i utredningen. *Handelssekreteraren i London* framhåller betydelsen av att förstärkning sker med personal med kvalificerad kommersiell och teknisk utbildning samt erfarenhet från internationell marknadsföring. *Handelssekreteraren i Oslo* anser att det är synnerligen viktigt att former skapas för att ge Sveriges exportråd möjlighet till styrning av den exportfrämjande verksamheten inom de förstärkta beskickningarna och att personalen, som bör vara kontraktsanställd, anställs och sänds ut av rådet. *Handelssekreteraren i Mexico City* anser de för Latinamerika föreslagna tjänsterna helt otillräckliga och föreslår att ett handelssekreterarkontor placeras i Caracas med assistenter vid ambassaderna i Bogota, Quito och Lima. Handelssekreteraren måste ha kvalificerad utbildning och mångårig erfarenhet av marknadsföring i Latinamerika. *Handelskammaren i Sao Paulo* vill kraftigt understryka betydelsen av att förstärkning skall ske med kommersiellt erfaren personal och påpekar det stora värde ett nära samarbete med Sveriges exportråd har för att därmed uppnå en enhetlig utformning av de statliga exportfrämjande insatserna.

Handelssekreteraren i Teheran anser att handelssekreterarkontor bör inrättas i första hand i Venezuela, Nigeria och Brasilien och i andra hand i Indonesien och Egypten. I övriga länder bör förstärkning ske med personer i kategori C.

Utredningens förslag till utbildningsåtgärder kommenteras positivt av utlandsorganen. *Ambassaden i Lima* anser att man inte nog kan understryka behovet av utbildningsinsatser och då även kontinuerlig fortbildning med särskild uppmärksamhet på det svenska utbudet och förändringar i detta.

3.3 Exportfinansiering genom trilateralt samarbete

Några av remissinstanserna har i sina kommentarer till avsnittet om trilateralt samarbete understrukit behovet av en utredning om exportfinansieringsproblematiken i stort. Denna synpunkt har framförts av *Exportkreditnämnden (EKN)*, *SE*, *Kooperativa förbundet (KF)*, *Svenska bankföreningen*, *ambassaderna i Brasilia, Lima och Alger*, *handelssekreterarna i Mexico City och Teheran* samt *handelskamrarna i Sao Paulo och Buenos Aires*.

Promemorians förslag att möjligheterna till trilateralt samarbete bör undersökas stöds av *SIDA*, *KK*, *SIND*, *televerket*, *SE*, *Sveriges industriförbund*, *KF*, *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*, *Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)* och flera av de utomlands stationerade organen. *SIDA* önskar att inom ramen för de riktlinjer som gäller för biståndsverksamheten erhålla en aktiv roll i den fortsatta försöksverksamheten inom området trilateralt samarbete. *EKN* påpekar att den i dag inte utan regeringens medgivande kan

lämna garantier till utländsk finansiär av svensk export om finansiären ej är verksam i Sverige. *Svenska bankföreningen* påpekar vissa praktiska problem med trilateralt samarbete. I likhet med *Sveriges industriförbund* betonar föreningen lämpligheten av att Sverige aktivt söker efter projekt i länder där de arabiska utvecklingsfonderna är beredda att investera. *Svenska konsultföreningen* konstaterar att det skulle få en mycket stor betydelse för exporten om konsulttjänster kunde lämnas på kredit.

3.4 Skydd för investeringar

Promemorians uttalanden för ett vidgat investeringsgarantisystem stöds i stort av *KK*, *EKN*, *SE*, *Sveriges industriförbund*, *TCO*, *SAF*, *Svenska bankföreningen*, *ambassaderna i Hanoi, Teheran, Mexico City, Brasilia, Lima, Lagos, Bangkok, Jakarta och Kairo*, *handelssekreterarna i London och Teheran* samt *handelskamrarna i Sao Paulo och Buenos Aires*. Flera av dessa remissinstanser har även uttalat sig positivt till uttalandet att regeringen i ökad utsträckning bör ingå bilaterala investeringsskyddsavtal. Förslaget om vidgat investeringsgarantisystem avvisas av *LO* och *Centerns ungdomsförbund* med motiveringen att investeringar utomlands kan medföra minskade arbetstillfällen inom landet.

3.5 Stöd till förinvesterings- och förprojekteringsstudier

Förslaget om statligt stöd till förstudie- och anbuds-kostnader för konsulttjänster i u-länderna tillstyrks av de flesta remissinstanser som har uttalat sig i frågan, bl. a. *SIDA*, *KK*, *EKN*, *domänverket*, *televerket*, *SE*, *Sveriges industriförbund*, *TCO*, *LO*, *SAF*, *Svenska konsultföreningen*, *Skånes handelskammare* och flertalet av remissinstanserna i utlandet. *SIDA* anför att bidrag bör utgå även för uppdrag som utförs i u-länderna för *SIDA:s* räkning eller genom *SIDA:s* förmedling. Systemet bör dock begränsas till att endast gälla större upphandlingar. *KK* och *televerket* framhåller att det föreslagna beloppet, 1 milj. kr., är för lågt mot bakgrund av uppgiften att anbudskostnaderna brukar uppgå till mellan 50 000 och 100 000 kronor per projekt. Endast ett fåtal anbud kan således årligen få stöd. *SE*, *Sveriges industriförbund* och *Skånes handelskammare* föreslår att inte endast fristående konsultuppdrag skall stödjas utan även de förprojekteringsstudier som företag i samtliga branscher företar med avseende på egna investeringar utomlands vilka beräknas ha exportfrämjande effekt. Vad gäller administrationen av det statliga stödet är *EKN* tveksam inför att åta sig detta medan *SE*, *Sveriges industriförbund* och *handelssekreterarna i London, Oslo och Helsingfors* samt *Svenska konsultföreningen* tillstyrker att *SE* bör åta sig uppgiften. *Svenska konsultföreningen* anser att *SE* bör upprätta en särskild nämnd som har att besluta om bidragen. I nämnden bör ingå sakkunskap rent allmänt i fråga om u-landsexport samt även om konsultbranschens speciella villkor. Det är viktigt att nämnden

behandlar ansökningar om bidrag i så god tid att konsultföretagen kan låta sin insats i förstudien påverkas av om bidrag utgår eller ej. Konsultföreningen understryker även vad promemorian har anfört angående skälen till ett statligt stöd. Föreningen anger vidare en rad villkor som skulle kunna uppställas för att anbudskostnadsbidrag skall utgå, bl. a. att företaget eller företagsgruppen skall ha inbjudits att inkomma med anbud på ett konkret projekt. Vidare skall företaget eller företagsgruppen anses ha rimlig möjlighet att erhålla uppdrag. Systemet med anbudskostnadsbidrag kan leda till vissa strukturrationaliseringar genom samgående av mindre företag till större, tror konsultföreningen. Konsultföreningen föreslår även andra stödåtgärder till konsultföretagen såsom direkta subventioner i form av lägre sociala avgifter och direkta löneskatter.

RRV avstyrker förslaget till statligt stöd under beaktande av praktiska och principiella svårigheter vad gäller främst administrationen av stödet.

3.6 Deltagande i regionala utvecklingsbanker

Förslaget att Sverige skall söka medlemskap i Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) stöds av det övervägande antalet av de remissinstanser som har framfört synpunkter i frågan. En anslutning tillstyrks sålunda av bl. a. *KK, domänverket, televerket, SE, Sveriges industriförbund, Lantbrukarnas riksförbund, SAF, Svenska bankföreningen, Svenska konsultföreningen, ambassaderna i Washington, Caracas, Teheran, Mexico City, Brasilia och Lima, handelssekreterarna i Teheran och Mexico City, handelskamrarna i Sao Paulo och Buenos Aires samt Skånes handelskammare. Handelssekreteraren i Helsingfors* konstaterar att Sverige skulle få fördelar av ett medlemskap i IDB men att kostnadsbilden inte är utredd.

Som argument för en anslutning av exportfrämjande skäl anförs latinamerikanska marknadens stora betydelse för svensk exportindustri. Att avstå från medlemskap i IDB skulle sannolikt innebära att Sverige går miste om order på åtskilliga hundratals miljoner kronor. Att få ett projekt finansierat med lån från IDB innebär att leverantören får kontant betalt. För att få liknande beställningar till projekt som ej är finansierade av IDB måste företagen ge långfristiga krediter på upp till 10 år till förmånliga räntesatser. Leveranser till IDB-projekt har dessutom vanligen ett betydande referensvärde som kan leda till andra exportaffärer. *Handelsekreteraren i Mexico City* framhåller att när de latinamerikanska länderna öppnar dörren för ett inträde av icke-regionsländer i den bank, som de betraktar som sin egen och enda verkligt framgångsrika kontinentala institution, tillika ledd av en internationellt känd finansman, anses det nästan som en ovänskaplig handling att inte acceptera. *SIDA* anför att biståndspolitiska överväganden ej motiverar svenskt medlemskap i IDB. Några av ledamöterna i styrelsen har avvikande mening och anser, att på grundval av föreliggande material kan man ej ta ställning till frågan om svensk anslutning. *KF* önskar uttala sig först efter det

att resultatet av biståndspolitiska utredningens arbete föreligger. *LO* avstyrker ett medlemskap med motiveringen att om statsmakterna är beredda att satsa en så stor summa på exportfrämjande insatser som ungefär 19 milj. kr. så skulle den kunna användas till mer meningsfulla insatser. *RRV*, *SIND* och *TCO* är tveksamma till en anslutning av samma skäl. Enligt *LO* är det framför allt de stora företagen som har ett intresse av en svensk anslutning. Samtidigt anser dock *TCO* att det inte finns anledning att avstyrka en anslutning till *IDB* om detta inte minskar intresset och möjligheterna att göra andra exportfrämjande åtgärder som *TCO* i och för sig tror skulle vara mer effektiva. *Handelssekreteraren i Oslo* anser att ett medlemskap i *IDB* ej kan vara motiverat ur exportfrämjande synpunkt på grund av de höga kostnaderna. *Institutet för internationell ekonomi* avstyrker ett medlemskap mot bakgrund av att detta inte kan motiveras av betalningsbalansskäl. *Sveriges kristna socialdemokraters förbund*, *Centerns ungdomsförbund* och *Folkpartiets ungdomsförbund* avstyrker svensk anslutning till *IDB*. De politiska förbunden motiverar framför allt sina ställningstaganden med att Sverige genom ett medlemskap indirekt skulle stödja reaktionära regimer i Latinamerika.

3.7 Samarbetsavtal med u-länder

De flesta remissinstanser som har uttalat sig beträffande betydelsen av samarbetsavtal med u-länder för främjande av svensk export instämmer med vad som framförs i promemorian. Stor försiktighet bör iaktas i fråga om att ingå nya avtal. Endast om ett starkt önskemål föreligger från näringslivet om nya avtal bör sådana utarbetas anser bl. a. *SE*, *Sveriges industriförbund*, *SAF* och *Svenska bankföreningen*. Om detta ej är fallet kan effekten bli negativ ur exportfrämjande synpunkt till följd av att avtalen ofta innebär högt ställda förväntningar på Sverige från u-landet i fråga. *LO* anser att avtalen kan ha en viktig funktion att fylla om de är väl förberedda. De driver på och stödjer ekonomiskt utbyte med länder som söker alternativ till nuvarande ekonomiska beroendeförhållanden. Statligt deltagande i avtal kan för u-länder bli en viss garanti för att de enskilda företagen fullföljer sina åtaganden. *LO* föreslår att tillfälle ges även till facklig representation i arbetet med samarbetsavtal med hänsyn till det internationella beroendets ökade betydelse för sysselsättningen.

3.8 Export av utbildningstjänster

Flera remissinstanser tillstyrker förslaget om ett statligt organ för samordning av svensk export av utbildningstjänster på affärsmässiga grunder. Denna åsikt delas av *Universitets- och högskoleämbetet*, *SIND*, *SE*, *Landsingsförbundet*, *Sveriges industriförbund*, *Sveriges hantverks- och industriorganisation*, *TCO*, *LO*, *SAF*, *Svenska konsultföreningen* och flera av de utomlands

belägna remissinstanserna. *LO* är positiv till förslaget men anser att en närmare analys av efterfrågan är påkallad. *SIDA* stöder i och för sig tanken att under statlig medverkan få till stånd en tjänsteexport men anför samtidigt att uppdrag som gäller tjänster från näringslivet har ett nära samband med problemen kring finansieringen av svenska investeringar i u-länders industriutveckling. Sambandet mellan dessa frågor bör behandlas innan slutlig ställning tas till promemorians förslag. *Televerket* är tveksamt till förslaget vad avser telekommunikationsområdet. *Statskontoret* och *RRV* är positiva till den föreslagna funktionen men organisationsformen bör övervägas ytterligare. Detta anser även *SIDA*. *Statskontoret* anser att funktionen alternativt bör ta form i en stiftelse medan *RRV* anser att *SIDA* mot bakgrund av sina värdefulla erfarenheter bör komma i fråga i första hand som ansvarig för den föreslagna funktionen. *Handelssekreteraren i Oslo* rekommenderar att verksamheten organiseras inom Sveriges exportråd. *KF* anser att en vidgad svensk export av tjänster bör ägnas uppmärksamhet. Samtidigt anser *KF* att nya stödåtgärder naturligtvis inte får verka diskriminerande på de redan väl-etablerade svenska företag som exporterar antingen tjänster eller varor och tjänster i kombination. *Svenska konsultföreningen* understryker också att ett statligt bolag inte får dubblera nu rådande resurser. *Ambassaden i Jeddah* pekar på de svårigheter som har framkommit då svenska myndigheter och företag försökt bilda konsortier för att kunna genomföra större projekt. *Ambassaden i Jakarta* anser att resurser bör ställas till förfogande så att svenska konsultföretag i likhet med utländska konkurrenter kan anpassa det egna landets tekniska lösningar till den potentiella kundens behov. *Handelssekreteraren i Wien* föreslår för att stödja svensk export av verkstadsprodukter till u-länder att en sammanslutning skapas som kan erbjuda ett komplett paket av tjänster vad gäller industrianläggningar.

4. Föredraganden

4.1 Bakgrund

Att den svenska exporten ökar blir av avgörande betydelse för att vi skall kunna uppnå balans i de utrikes betalningarna och minska behovet av upplåning.

Det är naturligt att vi i första hand försöker öka exporten till de västliga industriländerna. Insatserna för att öka exporten till u-länderna har hittills varit ganska begränsade. Trots detta har exporten till u-länderna vuxit mycket snabbt under senare år och uppgick år 1976 till 10,7 miljarder kr. Detta motsvarar 13,3 % av Sveriges totala export samma år.

Den svenska exporten till u-länderna bör nu ägnas ökad uppmärksamhet. Det har därför ansetts lämpligt att överväga vilka insatser som på olika områden kan göras för att främja den svenska exporten till dessa länder. Hur detta skall ske har behandlats i departementspromemorian (Ds H 1976:5)

Ökade insatser för svensk export till u-länder. Promemorian har remiss-behandlats.

Förslagen i promemorian syftar till att förbättra stödet till u-landsexporten och på så sätt öka vår export till dessa länder. Från att på 50-talet ha varit i stort sett inriktad på fjärran marknader, ofta av u-landskaraktär, har stora delar av statens exportfrämjande resurser under 60- och 70-talen omfördelats till industrimarknader. Verksamheten har också anpassats till utvecklingen på andra marknader och till företagens behov. Dessa anpassningar är ett resultat av fortlöpande analyser. Den tidigare nämnda promemorian är ett led i denna analysverksamhet. I den föreslås insatser för att möta den marknadssituation som har uppkommit i vissa u-länder och som bör kunna tas till vara för ökad svensk export. Det må även erinras om att man från u-landshåll i skilda sammanhang uttryckt önskemål om att bredda sina kommersiella relationer med länder som Sverige.

4.2 Organisation och resurser för främjande av export till u-länder

Sveriges exportråd (SE) är centralt organ för exportfrämjande verksamhet. Den exportfrämjande verksamheten bedrivs i utlandet vid handelssekreterarkontor och handelskamrar samt vid beskickningar och konsulat. SE:s uppgift är att som centralt organ planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja Sveriges export.

I promemorian framhålls särskilt att den ökade köpkraften hos vissa oljeproducerande länder samt industrialiseringen i flera u-länder gör att möjligheterna till en större export till dessa marknader har ökat snabbt under de allra sista åren. Många u-länder representerar intressanta marknader för svensk exportindustri. För exportföretagen bör det enligt promemorian vara angeläget att bearbeta dessa nya marknader i ett tidigt skede. Enskilda företag och då speciellt sådana som inte har stor erfarenhet av marknadsföring i u-länder bör ha ett intresse av att i denna verksamhet få stöd och hjälp av personer som är kommersiellt utbildade och väl förtrogna med verksamhetslandet.

I promemorian läggs mot denna bakgrund fram ett förslag till förstärkt utlandsorganisation och till ökade utbildningsinsatser för att höja den kommersiella kunskapsnivån hos personalen. Det anses f. n. knappast finnas underlag för att upprätta nya handelssekreterarkontor eller att rekrytera personal med de särskilda kvalifikationer som krävs hos en handelssekreterare.

De flesta remissinstanserna har tillstyrkt förslaget om en förstärkt utlandsrepresentation.

Inom ramen för tillgängliga medel har, sedan promemorian utarbetats, utbildningsmöjligheter och organisatoriska resurser i viss mån förstärkts. Sålunda har beskickningarna i Irak och Nigeria försetts med personal för kommersiell handläggning. För egen del anser jag att ytterligare förstärkningar av utlandsrepresentationen bör prövas i det ordinarie budgetarbetet.

Jag lägger därför inte här fram något annat förslag i den riktningen än att jag nu – med hänvisning till vad jag senare avser att utveckla närmare – förordrar att en handelsavdelning inrättas i Caracas.

Beskickningschefen och beskickningen spelar givetvis en betydelsefull roll i fråga om kontakter med respektive värdlands regering och myndigheter. I u-länderna fattas beslut i kommersiella frågor ofta på regeringsnivå varför beskickningschefens roll i den exportfrämjande verksamheten blir särskilt framträdande. När det gäller organisationen vill jag anföra följande. Beskickningarna har således särskilda, ofta unika, möjligheter att konkret och direkt verka för våra exportintressen. Den enhet som jag sålunda föreslår skall inrättas i Caracas bör vad gäller den kommersiella och administrativa verksamheten styras på samma sätt som handelssekreterarkontoren dvs. av SE enligt gällande förordning (1975:492) med instruktion för handelssekreterare. Det innebär att en handelssekreterare skall vara enhetens chef men att denne i alla förbindelser med verksamhetslandets myndigheter skall vara underställd beskickningschefen och i övrigt skall samverka med beskickningen. Genom att verksamheten styrs av SE behålls möjligheten att på begränsad tid anställa kommersiellt högt kvalificerad personal. De erfarenheter denna personal vinner under anställningen kan efter dess slut föras över till svenska företag och får även härigenom en vidare exportfrämjande effekt.

Jag anser att enheten bör benämnas ambassadens handelsavdelning och för budgetåret 1977/78 beräknar jag kostnaderna för handelsavdelningen i Caracas till 900 000 kr., varav 300 000 kr. utgör ett engångsbelopp för iordningställande av kontorslokaler och bostäder. Dessutom bör ytterligare 100 000 kr. projektmedel tillföras elfte huvudtitelns reservationsanslag B 3. Exportfrämjande åtgärder. Jag återkommer till dessa frågor vid min behandling av anslagen på driftbudgeten.

Den sålunda inrättade handelsenheten bör av regeringen vid förändrade förutsättningar kunna flyttas till annan prioriterad marknad.

4.3 Exportfinansiering genom trilateralt samarbete

I departementspromemorian har man i avvaktan på särskild utredning i ämnet avstått från att behandla exportfinansieringsfrågan utom på en punkt, nämligen de möjligheter för exportfinansiering med hjälp av s. k. trilateralt samarbete, som har öppnats under senare år. Sådant samarbete innebär att export till ett u-land finansieras i samverkan med länder med god tillgång på kapital. Man bör enligt promemorian överväga lämpliga former för ett svenskt deltagande i sådan samverkan. Det framhålls att SE nyligen har inlett viss försöksverksamhet på detta område. I samråd med beskickningarna i Jeddah och Kuwait har kontakter tagits med finansinstitut i arabländerna och diskussioner kommer att äga rum med myndigheterna i några u-länder i syfte att klarlägga möjligheterna att förverkliga trilaterala projekt

av intresse för svenska exportföretag. De erfarenheter som härvid vinnas kan läggas till grund för prövning huruvida statliga åtgärder behöver vidtas för att underlätta trilateralt samarbete av mera permanent och långsiktig karaktär.

Förslagen i promemorian stöds i stort av de remissinstanser som har yttrat sig i frågan. Flera remissinstanser understryker i detta sammanhang behovet av en utredning om exportfinansieringsproblematiken i stort.

Jag delar uppfattningen att exportfinansiering genom trilateralt samarbete förmodligen kan erbjuda intressanta alternativ till traditionell finansiering av svensk export. Jag anser emellertid att man bör avvakta resultatet av den nyligen tillsatta utredningen om exportfinansieringen (H 1977:01) för att bedöma vilka åtgärder som från statens sida kan vidtas vad gäller såväl trilateralt samarbete som exportfinansiering i stort.

4.4 Skydd för investeringar

I promemorian diskuteras åtgärder för att stimulera investeringar i utländer. Det förordas att det nuvarande investeringsgarantisystemet utvidgas i huvudsak enligt de riktlinjer som har föreslagits av industribiståndsutredningen i betänkandet (SOU 1972:90) Industriutveckling och utvecklings-samarbete. I promemorian föreslås att denna fråga bör slutligt prövas i be-lysning av de överväganden som f. n. görs inom den biståndspolitiska ut-redningen (UD 1972:03). Vidare uttalas att regeringen i ökad utsträckning bör ingå bilaterala investerings-skyddsavtal med i första hand de u-länder där svensk investeringsverksamhet i någon omfattning förekommer.

Flera remissinstanser stöder förslaget om ett vidgat investeringsgaran-tisystem och fler bilaterala investerings-skyddsavtal. LO och Centerns ung-domsförbund avvisar dock förslaget om vidgat investeringsgarantisystem med motiveringen att investeringar utomlands kan medföra minskade ar-betstillfällen inom landet.

Jag är inte f. n. beredd att ta slutlig ställning till frågan om ett vidgat investeringsgarantisystem bl. a. eftersom den behandlas av den bistånds-politiska utredningen. Jag stöder tanken att Sverige ingår fler bilaterala in-vesterings-skyddsavtal och kommer att verka härför.

4.5 Stöd till förinvesterings- och förprojekteringsstudier

Inom ramen för svensk biståndsverksamhet har redan stöd i viss ut-sträckning lämnats till förinvesterings- och förprojekteringsstudier. I åtskil-liga industriländer lämnas direkt eller indirekt stöd till sådana studier. En analys leder enligt promemorian till slutsatsen att ett statligt stöd till för-studier och anbuds-givning har en exportfrämjande effekt. I promemorian föreslås att ett stöd i första hand inriktas på konsulttjänsterna och att för-

studie- och anbuds-kostnadsbidrag införs för dessa. Bidragen bör utgå med 50 % av anbuds-kostnaden. Återbetalningsskyldighet bör gälla vid antagna anbud. För första årets verksamhet föreslås ett anslag på 1 milj. kr. Genom utvärdering av verksamheten kan sedan anslagets framtida storlek och inriktning fortlöpande prövas. I promemorian förordas att exportkreditnämnden (EKN) eller SE får uppgiften att administrera det statliga stödet till konsultföretag.

Förslaget om statligt stöd till förstudie- och anbuds-kostnader för konsulttjänster i u-länderna har tillstyrkts av flera remissinstanser. SE och Sveriges industriförbund föreslår att bidrag skall utgå även i vissa andra fall än de i promemorian föreslagna. KK och televerket framhåller att det föreslagna beloppet 1 milj. kr. är för lågt. EKN är tveksam inför uppgiften att administrera bidraget. RRV avstyrker förslaget med hänvisning till praktiska och principiella svårigheter.

För egen del vill jag anföra följande. Som framhålls i promemorian möter företag vid engagemang i u-länder i regel en rad problem. Att komma till rätta med dem kan vara kostnadskrävande. Konsultföretagen är därvid särskilt utsatta eftersom de inte har samma möjligheter som t. ex. de produktproducerande företagen att täcka in kostnaderna för uteblivna kontrakt i övrig produktion. Jag delar också uppfattningen att det finns ett samband mellan förstudier och anbud från svenska konsulter å ena sidan och ökade möjligheter till export för svenska företag å den andra.

Jag anser därför att det finns anledning att med statliga medel stödja konsultföretagen genom bidrag till förstudie- och anbuds-kostnader avseende internationellt eller nationellt finansierade projekt av infrastrukturell eller industriell natur. Jag anser att SE bör handha denna stödverksamhet. Den bör få formen av projektsamarbete mellan exportrådet och resp. företag snarare än en bidragsbeviljande verksamhet av myndighetskaraktär. Vissa riktlinjer vill jag ange. Förstudien eller anbudet bör avse ett specifikt projekt i ett u-land till vilket företaget önskar inkomma med anbud och som kan förväntas ha viss exportfrämjande effekt om det förverkligas. För att statsmedel skall satsas måste konsultföretaget dessutom anses ha rimlig möjlighet att erhålla uppdraget. Exportrådet bör inte stödja förstudie eller anbud som utarbetas på direkt uppdrag från annan och mot erhållande av arvode. Normalt bör inte heller detta speciella exportstöd avse förstudie om direkt marknadsföring. I princip bör verksamheten kunna avse studier i samtliga u-länder. Regeringen bör emellertid få införa begränsningar. Högst 50 % av kostnaderna för en förstudie eller ett anbud bör få stödjas med statsmedel. Dessutom förordar jag att återbetalningsskyldighet skall föreligga vid antaget anbud.

Jag beräknar kostnaderna till 2 milj. kr. för budgetåret 1977/78.

4.6 Deltagande i regionala utvecklingsbanker

I departementspromemorian behandlas frågor rörande svenskt samarbete med de tre regionala utvecklingsbankerna, Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB), Afrikanska utvecklingsbanken (ADB) och Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB).

Vad gäller AsDB framförs den åsikten att till följd av bankens förändrade utlåningspolitik i en mer utvecklingsfrämjande riktning man nu skulle från svensk sida kunna inleda ett samarbete på biståndsområdet. I årets budgetproposition (prop. 1976/77:100 bil. 6) har statsrådet Ullsten föreslagit bl. a. en nyteckning av kapitalandelar i banken om sammanlagt 30 milj. kr. samt ett svenskt bidrag till bankens särskilda fond på ca 42 milj. kr. för en treårsperiod. Även när det gäller ADB och en härtill knuten fond föreslår statsrådet Ullsten ytterligare svenska bidrag om sammanlagt drygt 48 milj. kr.

I departementspromemorian behandlas vidare frågan om svensk anslutning till Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB). Banken har till uppgift att bidra till en ökad ekonomisk utveckling av de latinamerikanska medlemsländerna, såväl individuellt som kollektivt. Härför skall banken bl. a. utnyttja egna resurser och upplånat kapital för finansiering av utvecklingsprojekt samt i övrigt främja investeringar av offentligt och privat kapital för utvecklingsändamål.

För närvarande är 22 latinamerikanska utvecklingsländer samt USA och Canada medlemmar i banken. Tolv icke-regionala länder förklarade sig i den s. k. Madrid-deklarationen den 17 december 1974 beredda att bli medlemmar i banken. Dessa länder är Belgien, Danmark, Israel, Italien, Japan, Jugoslavien, Nederländerna, Spanien, Schweiz, Storbritannien, Förbundsrepubliken Tyskland samt Österrike. Den 9 juli 1976 undertecknade nio av dessa konventionen om bankens upprättande och blev därigenom medlemmar i banken. Av de återstående tre länderna ratificerade Nederländerna och Österrike överenskommelsen den 10 januari 1977. Italien uppges inom kort vidta de erforderliga åtgärderna för medlemskap. Även Frankrike har nu undertecknat överenskommelsen och därmed blivit medlem i banken. Det kan nämnas att Finlands regering också har ansökt om medlemskap.

Genom bankens nya regler för upphandling vilka har trätt i kraft den 9 juli 1976 är upphandlingen för projekt som helt eller delvis finansieras genom medel från IDB begränsad till bankens medlemsländer. Det är sålunda inte heller längre möjligt att uppnå leveransbehörighet genom särskilda lån till IDB. Sverige har tidigare lämnat vissa lån till IDB som har medgivit viss leveransbehörighet. Genom de nya upphandlingsreglerna är Sverige inte alls leveransbehörigt och kan därför inte delta i konkurrens om utvecklingsprojekt finansierade av banken. De projekt som stöds av IDB finansieras normalt till en del av IDB och för övrigt av andra finansieringsinstitut. Genom att svenska företag inte får delta i upphandling till IDB-

finansierade projekt torde de i praktiken utestängas från en marknad omfattande inte bara av banken beviljade lån utan även den betydande kompletterande lokala finansieringen. Enligt SE räknar man med att IDB under åren 1977-79 skall bidra med drygt 20 000 milj. kr. till projekt vars totala värde väntas uppgå till mer än 65 000 milj. kr.

Latinamerika är traditionellt en viktig exportmarknad för svenska företag. Många av de projekt som finansieras av IDB ligger inom sektorer där svenska företag har goda möjligheter att göra sig gällande. Det gäller särskilt industrier, gruvor, elkraft, transporter och kommunikationer (inkl. tele).

Sveriges industriförbund betonar i sitt yttrande över promemorian att ASEA har gjort en sammanställning av värdet av de projekt man har tvingats avstå att lämna anbud på till följd av att Sverige inte blivit medlem i IDB. Man kom därvid fram till en sammanlagd summa på ca 2 miljarder kr. för enbart 1976. Liknande förhållanden gäller flera av våra större internationellt verksamma entreprenad- och konsultföretag, liksom flera av våra mest konkurrenskraftiga industrier.

Vid leverans till IDB-finansierade projekt erhåller företagen kontant betalning. För att få andra motsvarande beställningar måste företagen erbjuda dyrbara, delvis subventionerade långa krediter på upp till 10 år.

För svensk export har medverkan i ett IDB-projekt ofta ett stort referensvärde och kan medföra beställningar till även andra projekt i samma land. Utrustning som har inköpts till av IDB finansierade projekt som kraftverk eller teleanläggningar blir ofta standardbildande. När i det närmaste alla västerländska i-länder engagerat sig i banken kan det också av de latinamerikanska staterna komma att uppfattas som ett mot Latinamerika riktat avogt uppträdande om Sverige väljer att stå utanför IDB. Detta kan leda till att man utnyttjar de förvisso goda möjligheterna att finna andra inköpskällor än Sverige även när det gäller import som ej är IDB-finansierad.

Vi har tidigare inte haft anledning att pröva Sveriges inställning till IDB från exportfrämjandesynpunkt utan grundat överväganden på i huvudsak biståndspolitiska skäl. Med hänsyn till de verkningar som ett beslut att inte söka medlemskap numera torde få för svensk export är det, framhålls det i promemorian, nu befogat att pröva frågan om medlemskap från andra än biståndspolitiska synpunkter. I promemorian föreslås därför att Sverige av exportskäl skall söka medlemskap i IDB.

Remissinstanserna har till övervägande delen varit positiva till en svensk anslutning i den mån de har yttrat sig i frågan. Ett svenskt medlemskap i IDB tillstyrks av bl. a. KK, domänverket, televerket, SE, Sveriges industriförbund, SAF, Svenska bankföreningen, Svenska konsultföreningen, flera ambassader samt handelssekreterare och handelskamrar. LO avstyrker dock ett medlemskap med motiveringen att de erforderliga medlen för en anslutning skulle kunna användas för andra och mer meningsfulla insatser för exportindustrin. RRV, SIND och TCO är tveksamma till en anslutning av samma skäl, nämligen att kostnaderna är för höga i förhållande till den

förväntade exportfrämjande effekten. TCO anser dock att det inte finns anledning att avstyrka en anslutning till IDB om detta inte minskar intresset och möjligheterna att göra andra exportfrämjande insatser.

Vad beträffar inbetalning av medel till IDB kan följande sägas. Vad Sverige kommer att behöva betala till IDB i form av bidrag till banken avgörs genom förhandling. Jag avser ändå i det följande att föreslå att anslag beräknas med ett förslagsvis upptaget belopp för budgetåret 1977/78. Det kan i detta sammanhang nämnas att Nederländerna, Belgien och Österrike, med oss jämförbara länder, har förbundit sig att erlagga ca 83, 110 respektive 44 milj. kr. för sin anslutning.

Storleken på det belopp Sverige skulle ha att inbetala till IDB kan alltså på detta stadium ej exakt anges även om andra länders insatser ger en viss ledning vid en sådan bedömning. För att ge en bättre inblick i vad olika åtaganden gentemot banken mera konkret skulle innebära kan det vara instruktivt att utgå från ett räkneexempel. Om Sverige efter en förhandling skulle förbinda sig till en andel av 80 milj. kr. skulle ca hälften av detta belopp utgöra bidrag till bankens ordinarie kapital. Andra hälften skulle utgöra bidrag till bankens specialfond som i hög grad används till lån till regionens mindre utvecklade länder på mjuka villkor. Enligt detta räkneexempel kommer av Sveriges totala andel i banken endast ca 45 milj. kr. att behöva betalas kontant medan resten utgör garantikapital.

Dessa utbetalningar utgör dock inget mått på de årliga kostnaderna för medlemskap i IDB. Kostnaderna utgörs i stället av den ränteförlust man gör på insatskapitalet. Någon ränta på detta kapital utbetalas nämligen inte. Med samma räknesätt som förut kan denna årliga ränteförlust uppskattas till 5 milj. kr. Jag anser att en kostnad av denna storleksordning är motiverad med hänsyn till de stora fördelar som medlemskap i banken erbjuder svensk export och sysselsättning.

De belopp som vissa remissinstanser har angivit som årliga kostnader hänför sig i själva verket till kapitalinbetalning vid inträdet.

Några organisationer som har yttrat sig avstyrker svensk anslutning av rent politiska skäl. Ett svenskt medlemskap i IDB skulle enligt dem innebära att Sverige indirekt skulle stödja reaktionära regimer i Latinamerika.

Sverige bedriver dock utrikeshandel med ett avsevärt antal länder som måste bedömas ha ett styrelseskick som i hög grad avviker från vårt eget. Genom exportkreditgarantier och på andra sätt ger vi för övrigt export även till sådana länder ett betydande stöd. Ett svenskt deltagande i IDB i syfte att främja svensk export kan således inte ses som ett ställningstagande till skilda regimer i Latinamerika. Regeringen har i en rad sammanhang tagit entydigt avstånd från politiskt och socialt förtryck och gett sitt stöd till frihetsträvanden.

Det bör vara en naturlig strävan för Sverige som medlem av IDB att eftersträva en ändring av röstningsreglerna samt söka påverka bankens ut-

låningspolitik på sådant sätt att denna främjar en ekonomisk och social utjämning i låntagarländerna.

Det ter sig självklart att vi löpande prövar vår ställning i IDB genom att mycket noga följa utvecklingen.

Om medlemskap i IDB skulle motiveras av biståndsskäl vore bankens länderinriktning i utlåningen en allvarlig svaghet. Det kan dock noteras att det har skett en ökning av de minst utvecklade ländernas andel. Bankens möjligheter att hjälpa de fattigaste länderna i det karibiska området har också ökat genom en ändring i bankens stadga som beslöts vid årsmötet 1975. En stor utlåning sker dock fortfarande till de rikare länderna i regionen. Det bör då påpekas att även mycket rika länder t. ex. i Norden har inrättat investeringsbanker bl. a. med utländskt kapital för att främja den egna utvecklingen.

När det gäller utlåning från bankens ordinarie kapital tas beslut med enkel röstmajoritet i styrelsen. De latinamerikanska länderna som svarat för större delen av kapitaltillskottet har majoritet i styrelsen (54 %). Däremot kräver beslut om verksamheten under specialfonden 2/3 majoritet vilket betyder att USA som har 40 % av rösterna ensamt kan fälla förslag om användning av specialfondmedel. Samma regel innebär dock att USA inte ensamt kan genomdriva ett förslag.

Vad gäller USA:s inflytande i banken har Sverige haft invändningar mot det för en internationell organisation unika förhållandet att ett enda i-land, USA, även efter utvidgningen av medlemskretsen med de icke-regionala länderna, ensamt kan utöva vetorätt över beslut om utlåning från specialfonden. Röstbestämmelserna får dock ses mot bakgrund av att USA ensamt hittills svarat för 69 % av bidragen till specialfonden. En ökning av bidragen till specialfonden, vilken delvis redan är beslutad, bör medföra att USA:s andel i fonden sjunker. Även om USA formellt har ett stort inflytande i banken måste man dock vara medveten om att i praktiken beslut i en organisation som denna måste fattas i samförstånd med en vid krets av medlemmar. Genom att medlemskretsen vidgas innebär detta att mer mångfacetterade synpunkter kommer att påverka verksamheten.

Av de västeuropeiska industriländerna är nu i det närmaste alla utom Sverige och Norge medlemmar eller på väg att förhandla om medlemskap i IDB. Om Sverige väljer att stå utanför IDB anser jag att detta kommer att medföra försämrade förutsättningar för svensk export. IDB:s nya upphandlingsregler utestänger svenska företag från en upphandling om 20 000 milj. kr. per år. Jag har även pekat på det stora referensvärdet som medverkan i ett IDB-projekt har. Med hänsyn till betalningsbalanssituationen och selsättningsläget i landet måste varje möjlighet att öka vår export tas tillvara.

Eftersom Sverige och det svenska näringslivet inte kan påräkna någon särbehandling, innebärande att banken skulle åsidosätta de nya reglerna för upphandling förordar jag att Sverige upptar förhandlingar om medlemskap i IDB.

Inbetalningarna till IDB kan förutses falla under ett antal budgetår. För budgetåret 1977/78 beräknar jag 6 milj. kr. Förhandlingarna kan leda till en periodisering som ändrar storleken på detta belopp, varför medel bör beräknas som ett förslagsanslag. Därutöver kommer Sverige att behöva lämna garantier för ett kapital motsvarande den del av Sveriges bidrag till bankens ordinarie kapital som inte erläggs kontant.

Bankens stadgar föreligger officiellt på spanska, engelska, portugisiska och franska språken, medan de nya reglerna om medlemskap för icke regionala länder är utgivna på engelska. Det kan nämnas att den danska regeringen har ombesörjt en översättning av bankens stadgar till danska. En översättning till svenska av såväl stadgar som regler om medlemskap för icke regionala länder är under utarbetande.

4.7 Samarbetsavtal med u-länder

Sverige har under senare år ingått samarbetsavtal med ett antal u-länder, i första hand oljeproducerande länder. En någorlunda säker bedömning av avtalens betydelse kan ännu inte göras. De har dock haft en allmän goodwill-förstärkande effekt. De har underlättat kontakter, särskilt genom upprättandet av blandade kommissioner där problem och önskemål kan diskuteras. Avtalen medför emellertid också åtaganden från svensk sida och kräver vidare stora arbetsinsatser hos departement, myndigheter, organisationer och företag. I departementspromemorian förordas därför att försiktighet iakttas i fråga om att ingå nya avtal. Avtalsfrågan bör noggrant prövas från fall till fall. En förutsättning för att ingå avtal bör bl. a. vara att det föreligger ett betydande långsiktigt intresse från exportföretagens sida. Alternativa former till avtal är bl. a. delegationsresor, seminarier och symposier.

Remissinstanserna instämmer i dessa synpunkter.

Även jag anser att frågan om samarbetsavtal med u-länder bör prövas noggrant från fall till fall. Detta bör inte hindra att andra kontakter knyts med dessa länder vilka kan främja handeln länderna emellan. Frågan föranleder inte något förslag till riksdagen i detta sammanhang.

4.8 Export av utbildningstjänster

En ökning av den svenska tjänsteexporten till vissa u-länder bör enligt departementspromemorian kunna ske särskilt vad gäller utbildningstjänster. Detta har framkommit bl. a. i de senaste årens kontakter med oljeländerna. Då efterfrågan ofta är inriktad på köp av omfattande utbildningsprojekt som kräver insatser av såväl enskilda företag som utbildningsexpertis från den offentliga sektorn föreligger ett behov av samordning. I promemorian föreslås därför att ett aktiebolag med statligt delägarskap upprättas. Bolagets uppgift skulle vara att mot betalning ställa svensk kompetens och kapacitet inom tjänstesektorn till förfogande för u-länder. Verksamheten föreslås på sikt kunna omfatta hela den tjänstesektor som offentliga myndigheter är

ansvariga för men till en början vara inriktad mot utbildningsområdet. Arbetsuppgifterna skulle bestå i att samordna och leda insatserna inom bolagets verksamhetsområde, att rekrytera personal för tjänstgöring utomlands, att tillhandahålla konsulttjänster åt svenska företag i utbildningsfrågor i samband med industriprojekt, att organisera utbildning i Sverige samt förmedla kontakter av olika slag. Bolaget skulle alltså ha karaktären av ett konsultbolag med förmedlingsfunktioner.

Förslaget stöds av det stora flertalet av remissinstanserna. LO, som ställer sig positiv till förslaget, anser att efterfrågan bör analyseras närmare. Några remissinstanser är tveksamma och vissa anför en mot förslaget avvikande mening vad beträffar den organisatoriska formen.

Enligt min mening finns behov av ett organ med de uppgifter som anges i promemorian. Mot bakgrund av statens och näringslivets gemensamma intressen i ett sådant organ och att dess verksamhet skall bedrivas på affärsmässiga grunder delar jag uppfattningen att ett aktiebolag är den lämpligaste organisationsformen. Jag anser att ett sådant snarast bör bildas. Vad gäller bolagets storlek och ägarförhållanden är jag inte nu beredd att ta slutlig ställning. Jag bedömer dock att bolaget kommer att behöva ett eget kapital av storleksordningen 10 milj. kr. och att staten bör svara för hälften av detta kapital. Representanter för näringslivet har visat ett stort intresse att delta i och finansiera en del av bolaget. I detta sammanhang bör även närmare undersökas vilka intressenter som bör ingå i det föreslagna bolaget. Denna vidare undersökning, som lämpligast bör utföras av SE i nära samråd med näringslivets organisationer och berörda statliga myndigheter, bör redovisa ett förslag som kan ligga till grund för ett beslut om bolagets organisation, budget och ägarstruktur. Undersökningen bör bedrivas skyndsamt och exportrådet bör därför överväga att anlita en särskild utredningsman. Enligt vad jag har inhämtat är exportrådet berett att medverka till en undersökning enligt dessa riktlinjer. De slutliga formerna för bolagets organisation, ägarstruktur och finansiering skall inom kort bli föremål för förhandlingar mellan berörda statliga myndigheter, SE och intressenter från näringslivet. För att inte bolagsbildandet skall fördröjas onödigt anser jag att regeringen nu bör inhämta riksdagens bemyndigande att teckna aktier intill ett belopp av 5 milj. kr. i bolag för export av tjänster till u-länder.

5. Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

1. att bemyndiga regeringen att sluta avtal med Interamerikanska utvecklingsbanken om svenskt medlemskap och att därvid göra åtaganden i fråga om garantikapital,
2. att bemyndiga regeringen att teckna aktier inom ramen av 5 000 000 kronor i ett aktiebolag för export av tjänster till u-länder.

Anslagsfrågor för budgetåret 1977/78

DRIFTBUDGETEN

ELFTE HUVUDTITELN

B. Främjande av utrikeshandeln m. m.

B.2. Handelssekreterare. Under detta anslag har regeringen i proposition 1976/77:100 (bil. 14, s. 29) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 17 755 000 kronor. Med hänvisning till vad jag har anfört om att en handelsavdelning vid ambassaden i Caracas bör upprättas, hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Handelssekreterare* för budgetåret 1977/78 utöver i prop. 1976/77:100 (bil. 14, s. 29) föreslaget reservationsanslag anvisa ytterligare 900 000 kr.

B.3. Exportfrämjande åtgärder. Under detta anslag har regeringen i proposition 1976/77:100 (bil. 14, s. 31) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 19 556 000 kronor. Med hänvisning till vad jag har anfört om medel till Exportfrämjande åtgärder samt stöd till förinvesterings- och förprojekteringsstudier hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Exportfrämjande åtgärder* för budgetåret 1977/78 utöver i prop. 1976/77:100 föreslaget reservationsanslag anvisa ytterligare 2 100 000 kr.

B.7. Bidrag till Interamerikanska utvecklingsbanken.

Nytt anslag (förslag) 6 000 000

Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående angående svenskt medlemskap i Interamerikanska utvecklingsbanken hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Interamerikanska utvecklingsbanken* för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 6 000 000 kr.

6. Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur regeringsprotokollet den 24 februari 1977	2
1. Inledning	2
2. Departementspromemorian	3
2.1 Allmän bakgrund	3
2.2 Omfattningen av Sveriges export till u-länderna under de senaste åren	3
2.3 Organisation och resurser för främjande av export till u-länder	4
2.4 Överväganden om exportfinansiering genom trilateralt samarbete	8
2.5 Skydd för investeringar	9
2.6 Överväganden om stöd till investerings- och förprojekteringsstudier	11
2.7 Deltagande i regionala utvecklingsbanker	12
2.8 Överväganden om samarbetsavtal med u-länder	20
2.9 Export av utbildningstjänster	21
3. Remissyttranden	27
3.1 Allmänna synpunkter	27
3.2 Organisation och resurser för exportfrämjandet på u-landsmarknaderna	29
3.3 Exportfinansiering genom trilateralt samarbete	31
3.4 Skydd för investeringar	32
3.5 Stöd till förinvesterings- och förprojekteringsstudier ..	32
3.6 Deltagande i regionala utvecklingsbanker	33
3.7 Samarbetsavtal med u-länder	34
3.8 Export av utbildningstjänster	34
4. Föredraganden	35
4.1 Bakgrund	35
4.2 Organisation och resurser för främjande av export till u-länder	36
4.3 Exportfinansiering genom trilateralt samarbete	37
4.4 Skydd för investeringar	38
4.5 Stöd till förinvesterings- och förprojekteringsstudier ..	38
4.6 Deltagande i regionala utvecklingsbanker	40
4.7 Samarbetsavtal med u-länder	44
4.8 Export av utbildningstjänster	44
5. Hemställan	45
6. Beslut	46

